

Egy határozat hozott arról, hogy az állam helye egyeztetés útjánál 15 krajczár; többesről írtatván 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden írtatás után 50 kr.

HIRDETÉSEK.

Kiadó-hatalomk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Hasznos és a Vogler Wallischschasse Nr. 10, Mosse H. Selterstrasse Nr. 2 és Oppelík A. Wallische Nr. 22.

THURY JÁNOS

fuvó-készítő és nagyszer-kovács
Budapesten.

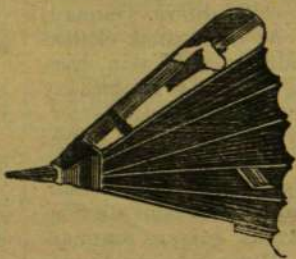
Műhely és raktár: Gyár-utca 44. sz.

3623

Ajánlja magát mindenemű fuvók s hordható kovástűzhelyek, kovács, lakatos, kőfaragó és rézműves műszerek,

nem különben minden e szakba vágó munkák készítésére, ugymint ülek acélozására, vas horgonyok kijavítására, új és ócska harangok felszerelésére a lehető legjutányosabb áron. Pontos és szilárd szolgálat biztosított.

A cséplési idény közeledtével felhívjuk t. cz. gazdáink és földbirtokosaink figyelmét igen mérsékelt áru

legjobb minőségű salgótarjáni TÖMÖRSZENÜNKRE,

mely csak nálunk megrendelhető és más hasonló elnevezés alatt forgalomba hozott szénnel össze nem tévesztendő.

Salgótarjáni kőszénbánya részvény-társulat
Budapest, József tér 6-ik sz.

(Utánnymot nem díjaztatik.)

3565

A szegedi országos kiállításon érdemremmel és a III-ik országos tüztöltőgyűlésen Aradon a nagy arany és ezüst éremmel kitüntetve.

WALSER FERENCZ

első magyar gép- és tüztöltő-gyár, harang- és érezőntődjé, ajánlja szabadalmazott új szerkezetű fecskendőit, tüztöltő-egységeket, legénységi felszereléseit, vállalkozik kutak, szivattyúk és harangok készítésére, jótállás mellett a legjutányosabb áron.

Különös figyelmébe ajánlja a nagyérdemű gazdaközönségnek, saját-készítményű és transatlantia szivattyús kutait és gyárának vízvezetékkel teljes felszerelésére nagy figyelemmel külön felállított vízmozgatói osztályát.

Mintaszerezések, képes árlapok, kívánatra rendelkezésre állanak.

Főtelep Erdély és Románia részére: Kolozsvárt, belsőmenztor-utca.

Minden eddigi világtárlaton, haladás, jóízű és versenyképességeért, első díjakat jutalmazva.

Pályázat tanári állomásra.

A m.-szigeti ref. lyceum gymnasiumi osztályában eg tanári állomásra pályázat nyitattik.

Az előadandó tárgyak a III., IV. és V. latin osztályokban: vallás, mennyiségtan, történelem és földrajz heti 22 órával. — Évi díjazás: 700 forint; ha azonban a várakozásnak és igényeknek megfelel, az ideiglenes egy év leteltével a rendes tanárok sorába lépéssel az évi díjazás 50 forinttal javíttatik; — a mellett e rendes díjazás, minden 10-ik működési év után 50 forinttal felyebb emeltetik.

Az ezen állomást elnyerni kívánók fölkéretnek, hogy kellően felszerelt folyamodványokat legfelyebb f. é. augusztushó 15-ig Verézy Lajos h. felügyelő-gondnok úrhoz M. Szigetre beküldeni sziveskedjenek, mintán az iskolai év szeptember 1-ső napján veszi kezdetét, a mely időben a megválasztandó tanár, helyét elfoglalni köteles.

Kelt M.-Szigeten, 1877. évi júliushó 15-ik napján tartott pártfogósági gyűlésből.

3660

A lyceumi külizgatóság.

Csodálatraméltó a természet ereje, ha az kellő módon alkalmaztatik.

Bojtorjángyökér-szesz

a legrégibb időtől fogva mint a szörnyűség bármely nemének legsikeresebb szere ismeretik, s a benne foglalt szörnyűvesztő anyagoknak általán létesített concentrálása által valódi feltűnést okozó szerre emelkedett, úgy annyira, hogy fiatal 15 éves emberek rövid pár nap alatt tömött szakállt kaptak. Bizonyíték ennek, miszerint felszólítottam, ajánlanám figyelembe azon helyeket, hol a haj-vagy szakállnöves alkalmatlanná válhatnék, miután a megkent helyeken, habár eddig ott még a hajnak nyoma sem lett volna is látható, vagy több évi kopaszság után is az eredmény biztos s a hatás meglepő gyors. Hajhullás ellen tűstűnt használ. Még a bécsi »Medizinische Zeitung« is oda nyilatkozik, miszerint a bojtorjángyökér-szesz a legjobb minőségben kapható csak az előállító

Winkelmayer J.-nél
Bécs. VI. ker. Gumpendorferstrasse 159.
Budapest: Török József úrnál, király-utca 7.
Egy palack ára, több nyelven írt használati utasítással együtt, 90 kr. Postai küldésnél 10 kr. csomagolási díjjal több. 3214

A FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irodalmi intézet kiadásában Budapest (egyetem-utca 4-ik szám) megjelent és minden könyvtárban kapható:

Tíz év Magyarország legújabb történetéből.
1840—1849.

KERÉKGYÁRTÓ ÁRPÁD, budapesti magy. kir. egyetemi tanár állal.

I. osztály. A reformi és nemzetiségi küzdelmekről a szabadságharc kezdetétől (8-rét VIII: 320 lap.)

II. osztály. A szabadságharc kezdetétől annak végéig. (8-rét 444 lap.)

Ára a két osztálynak fűzve 3 frt.

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNELME.

Irta
HORVÁTH MIHÁLY.

Az új dolgozat második, bővített kiadása.
Harmadik füzet. — Ára fűzve 1 frt.

Horváth Mihály „Magyarország történelme” című nagy munkája — melynek második bővített kiadása 1871-től 1874-ig nyolc nagy kötetben megjelent — nem szorul ajánlgatásokra vagy dícséretre. Általánosan el van ismerve, hogy a magyar nemzet szép történetét senki sem ecsevelte még oly hűven, tárgyilagosan, oly széleskörű szakjártassággal és oly művészen szép előadással, mint veterán tudósunk. Epen ezért, hazánk ezen legrészletesebb történetírának, egy művelt magyar ember házából sem szabadna hiányozni. Azonban a nyolc kötetes nagy műnek az ára 30 forint, s eddigelé a munka csak együttesen, egészében volt megszerezhető. Sok művelt magyar embernek kellett nélkülözni könyvtárából irodalmunk e drága gyöngyét, mert tudvalevő tény, hogy számos képzett egyén van, a ki bármily irodalmi műért nem képes egyszerre 30 forintot kiadni. E körülményt tekintve véve, határoztuk el, hogy minél több történetkedvelő számára megszerezhetővé tegyük nagy történet-írónk e legnagyobb alkotását. A fentemlített kiadás nyolc kötetét ennél fogva felosztottuk 30 füzetre, melyekből havonként két füzet fog kiadani. E füzetek egyenként megszerezhetők. Egy-egy 10 ívre terjedő füzet ára 1 frt. A részletekkel való beszerzésnek ezzel tág tere nyílik, s ezáltal csekélyebb megerőtetéssel juthat bárki is a becses mű birtokába.

A Székely határőrség története.

Irta
gróf TELEKI DOMOKOS.

A szerző hátrahagyott kéziratából közzé tette
SZABO KAROLY.

A befolyó jövedelem a magyar írói segély-egylet alaptőkéje gyarapítására fordítottatik.
Ára fűzve 2 frt.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együttl: 1 egész évre .. 12 frt 1 félre .. 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: 1 egész évre .. 8 frt 1 félre .. 4 * Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: 1 egész évre .. 6 frt 1 félre .. 3 *

31. szám. — 1877.

Budapest, augusztus 5.

XXIV. évfolyam.

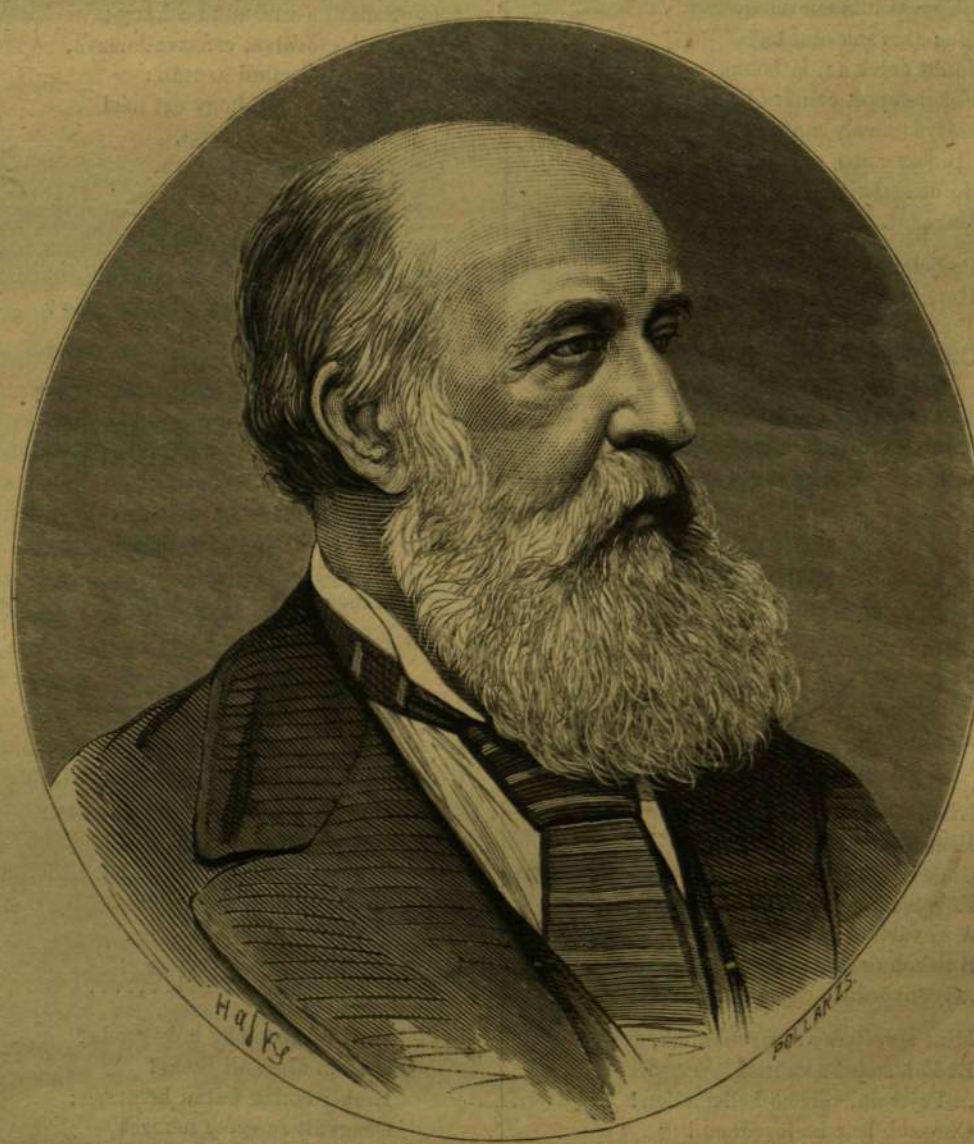
KLAPKA GYÖRGY.

A RÉGIEKBől ide hozzám! Mert ugyan tiszteljük a legifjabb nemes ivadékokat, hiszen már Horác elismerte őket leg-hálásabb közönségnek, midőn „virginibus puerisque” kantált: — de nem táplálunk saját magyarázó tehetőségünk iránt leg-távolabbról sem annyi bizalmat, hogy csak megközelítőleg is fölbresszthessük ama hangulatot, melyet e czikkünk élén álló név és az általa fölidézett emlékek azokban keltenek, a kik amaz időkben, illetőleg amaz idővel éltek, midőn egy rövid esztendeig a magyar nemzet, mint egy sírjában bántalmazott halott, „a korporsóból kitörve és eget kérve”, — egyszer megint olyan volt, a milyen nem volt már három-négy századon át, sőt igazán, a milyen csak tán a honalapítás első századában lehet; és a milyen hogy lesz-e valaha s ha nem is mindig — csak egyszer-egyszer egy-egy században — hiszen ez is elég volna arra, hogy egy-egy századra életét biztosítsa — ezt ma már csak ohajtjuk, de tagadhatlanul, inkább csak reméljük, mint hiszszük is egyszersmind.

A mi egyébiránt még nem baj, és nem akadályozza, sőt talán inkább előmozdithatja, hogy megint egyszer olyanok legyünk. Mert minél kevésbbé vagyunk önmagunkkal, erényeinkkel megelégedve, annál nagyobb, mélyebb a törekvés, hogy méltók legyünk az elődökhöz.

Igen, ama sebes villámlásszerű korszak némileg hasonlított az olyan sublimisebb stílusban írt drámai költeményhöz, melyekről mondani szokás, és való is, hogy azokat az illető költők csak maguknak írják, a színpad művészei csak maguknak játszásk, és ennél fogva teljesen és egészen csak azok értik át, a kik azt csinálták és végig játszásk.

Csak azok, a kik amaz örökre emlékezetes időkben éltek, és hallották a diadal, valamint később az új mohácsi vész napjaiban az e névre szóló „indulót”, csak azok tudják, mit érzett a nemzet akkor, midőn öröme, majd bánata napjaiban azon kevesekre emlékezett, kikről a költőnek

KLAPKA GYÖRGY.

alakjának ezuttali fíradozásai is oly báberokat teremjenek a hazának, melyek az előbbieket koszorújában méltó és mintegy bekoronázó helyet foglaljanak!

V—a J—s.

Erdei kaland.

(Népmonda.)

Mátyás király! lovaodon
Rövid lesz a kengyel!
Csúfá teszen, fogadom,
A cseh meg a lengyel!
„Hogy csúfá tesz, majd elvállik,
Állok nálek mindhalálig!
Egyre kettő jobb, mint három,
Ezt a kettőt bizva várom!”

És kiment a daliákkal
A cseh földre a király;
Küzdeni a felvilággal
Bátor szívvél készen áll.
Hej vigyázz! míg vad Podjebrád
Fut előled, hálót vet rád!
Gyávaság a szövetség;
S itthoni baj lesz a vége!

És hogy nincs a macska itthon,
Czinczeg is már sok egér;
Összesugnak-bugnak titkon,
S küldenek az érsekér!
„János érsek! mondsza, nemde
Téged csúfolt szemtől szembe?
Kinevette jó tanácsod;
Hát ilyet szült tanácsod?”

Megy a hirnök véres habbal,
Versenyt fut a téli nappal;
A cseh földig meg sem áll:
Ott csatázik a király.
„Oh! király! ha még időzöl,
Akkor már hiába győzöl!
Otthon elvész koronád,
Pártütés fog csapni rád!”

„Együtt minden ellenséged,
Meg akarnak ölni téged;
János érsek az, ki benne
Főkolompos, czinkos lenne!”
Mátyás király mosolyog:
„Biz ez cifra egy dolog!
No de se baj! csak pihend ki
Magadat, s ne tudja senki!”

Podjebráddal kész a béke;
Harcznak, háborúnak vége.
Jönnek haza, a határon,
Ott vár lovas ember három.
„Uram király, téged várunk,
Az országot rossz lett nálunk:
A jó utra vezetünk el,
Igaz magyar hűségünkkel.”

„Soha jobbkor! ez derék!
Elfogadom a cserét.
Menjünk!” — Sápád a sereg,
Sok kapitány kesereg:
„Uram király, törbe csalnak,
Szűk ösvénye a hegyaljának
Pártosokkal van tele,
Hidd meg elveszünk bele!”

„Ha ti félték, hát ne gyertek!”
Ezzel ott hagyván a serget,
Mint a villám tova tűn:
Csak három követi hűn.
Követi hűn az a három,
A ki várta a határon,
S titkon összemossolyog:
„Gyönyörűn megy a dolog!”

Mint a szélvész úgy rohannak,
Erdő közepébe vannak.
„Pajzsom, vértsem kellemetlen!
Okosabb lesz ha lovdlem!”
A király szól, s így tesz is,
Porba hull a vért, paizs:
„Hát ti nem cselekszitek?”
„Félünk meglep a hideg!”

Mint a szélvész úgy rohannak,
Még nagyobb erdőbe vannak:
„Eh! minek kard és a fegyver!
Félünk, hogy valaki megver?”
S eldobálja fegyverit.
Lova szomorun nyertit;
De a király fölkapzag:
„Mért sápadtok urfiai?”

És tovább a mint rohannak.
Lelkük fogyik a lovaknak;
Összeroskad mind a négy:
No király! most hova megy?
„Eh! baján ki andalog?
Hát megyünk tovább gyalog!
Ugy sincs több út, s erre már
Megüztött madár se jár.”

S gyalog mennek, mendegélnek,
Még sűrűbb erdőbe érnek:
Három vitéz fegyveresen,
A királynak nincs botja sem.
Hát a mint így mendegélnek,
Sűrűjéből a cserének
Megjelen egy szörnyű farkas; —
Kardot ránt a három kardos.

De a király szól mosolygva:
„Kardnak minek lenne dolga?”
Alighogy kimondja ezt,
Három hős remegni kezd;
Mert egyfelől egy nagy medve,
Két lábra egyenesedve,
Másfelől egy vad bolány
Bógi: nos ki a legény?

S mind a három fene állat
Egyenest megy a királynak;
No most vége! hiszik szentül:
Am a király meg sem rendül:
Főlent feje mintha csak
Földre szállott volna a nap,
A vadakra úgy sugárzik,
S isten tiltó uja látszik.

Mint a gyermek, kit megvernek,
Szűkül a vad mind a hány;
Fark csóválva, csúszva-kúszva,
Megalapul mind azután:
Három lovas, hogy ezt nézi
Tagjait remegni érzi,
Megigézve, megalázva,
Várja sorsát, kínos lázba.

Ekkor Mátyás odafordul
A háromhoz s rájuk mordul:
„Nos! mit félték s késtek még?
Egyre három csak elég!
Öljétek meg a királyt,
Ki segélyért sem kiált!
Tudok mindent! nos mit késtek?
Csak így nem lesz büntetétek!”

De a király alig végzi,
Három lovas szemé ék ki:
Sirva-riva földre esnek,
Hangosan kegyelmet esznek.
S mig esengnek, azalatt
Mind a három fenevad,
Mozdul, közelit hozzájuk,
Karmos lábát teszi rájuk.

Ha a király azt akarná,
Rögtön összevissza marná
Három éhes fenevad
A telhetlen úrfikat:
De a király nem akarja,
Védi őket szava, karja,
És a három fenevad,
Hizelegve szót fogad.

Hej! mi történt? mily csoda?
Ostrom alatt áll Buda!
Ember ember hátán hemzseg;
Odagyúlt az egész nemzet.
„Hol a király? — így kiált, —
Mutassátok a királyt!
Addig innen nem megyünk el!
Mig nem látjuk a szemünkkel!

„Hol a király? Ti urak,
Gyalázatos czudarok,
Hol a király, a mi védünk?
Mondjátok meg, mert széttépünk!”
Zúg a nép, s már tenne is, de
Mindig közel van az Isten
Hol a veszély legnagyobb...
„Nos mi baj van? — Itt vagyok!”

Ifj. Ábrányi Kornél.

Déryné naplójából.

XVIII.

A kolozsvári nagy színtársulat. — Kiválóbb tagjai. — Egy ismeretlen darab Bánk-bán szerzőjéről. — Helmezi. — A Rondella és a pesti magyar színtársulat utolsó napjai. — Elbeszélés Pestről.

A pesti társaság, melynél pályámat kezdtem, nagybárá Erdélyből származott Pestre. Kolozsvárnak, az én felejtethetetlen második hazámnak jutott legelőször eszébe, hogy legyen magyar színtársulat, — és lett. Oh, Kolozsvárott igen műértő és művelt közönség volt s lelkesen pártolta a színészetet!

Ott ebben az időben roppant nagy számu társulat volt együtt s közte hivatott művészek. A nők közül Kötsiné, Székelyné, Murányiné voltak, a kiket leginkább kiemeltek, — a férfiak közül Kötsi, Czoelestin s több mások.

Báró Wesselényi volt az intendánsuk, színházi épület híjában gróf Rhédyné engedte át a színtársulatnak egy roppant nagy szalonját, azt alkalmazták színpadnak.

B. Wesselényi borzasztó dühös ember volt; sok sajtáságos esemény történt kormányzása alatt. Tömérdék anekdotákat mondanak fölé, kivált arról, mikép kinozta az alább rendelt színészeket.

Volt ott a többi közt egy Simonffi nevű színmester és egy Magyar nevű sugó. Ezt a kettőt sehogy se szenvedhette a báró, mindig is tett velők valami mókát, de a legnagyobb komolysággal.

Simonffi arról volt megjegyezve, hogy szörnyű siró képet csinált mindig és igen hebegett, és — már csak kimondom, — igen ostoba volt. Magyar pedig egy igen magas szál ember, ujjnyi vastagságu ajakkal, fülig érő nagy szájjal. A mellett nagy-ehetőségéről volt ismeretes, úgy hogy Kolozsvárott senki sem akarta koszttra befogadni.

Egyszer elkésett a próbáról. A báró már nagyon mérges volt, s a mint belép Magyar, azt mondja a báró Simonffinak: — Eredj, te majom, csipd fölön azt a Góliátot, vezesd a nagy tükör elé, hadd lássa azt a gyönyörű pófáját, aztán kap ebédre egy kis kolibri-nyelvet, talán csak jóllakik vele.

S szegény kis Simonffinak csakugyan föl kellett kapaszkodni a Magyar füléhez, megcsipni s a fülénél fogva oda vezetni a nagy tükör elé.

— No, — kérdi a báró, — látja kend magát? No hát mihez hasonlít kend?

— Nem tudom, nagyságos uram, hogy mihez méltóztatik parancsolni, hogy hasonlitsak? — viszonzá Magyar siralmasan.

— Egy nagy száju tengeri harcsához. Ugy-e urak?

S így folyt ez mindig.

Nem tudom, hány évig vezette a báró a társaság dolgait; de végre mégis csak megsokalták a színész urak a sok vexát,

összebeszéltek, hogy ott hagyják s kijönnék Magyarországra.

S ugy is lön.

A társaság többnyire nemes ifjakból, tanulókból és gubernalistákból állott. Murányi nevezetesen már asszesszor volt, pedig igen fiatal volt még. De igen szép, tanult fiatal ember lévén és énekelni is tudván, rábeszéltek, hogy legyen színész, és az lett. A nők is mind igen jó házakból valók voltak.

Kijöttek hát Magyarországra s Debreczenben megállottak. Egy ideig aztán ott játszottak. De meghasonlottak egymás közt, s igen nagy levén a személyzet, — a társaság két felé oszlott, fele maradt Debreczenben, fele indult Pestnek. Az a rész, mely Pestre jött, igen sokáig együtt maradt.

Még mielőtt én oda kerültem volna, sok jelesek voltak oda szerződve. Ilyen volt Rehákne, de különösen Kántorné, ki itt nőtte ki magát valódi nagy művésznővé. Kántor, ki komikus szerepvívó volt, megszerette s itt vette el nőül, — aztán elmentek Debreczenbe s az ott állomásozó társulathoz szerződtek, úgy hogy midőn én oda mentem, már Kántorék nem voltak ott, s én nem láthattam őket játszani, csupán dicsérni hallottam Kántort mint igen jó komikust, Kántornét mint a ki magas művészettel személyesíti a fiatal drámai hősnőket.

Igy jöttek-mentek aztán a kétfelé osztott társaság egyes tagjai onnan ide, innen oda vendég szerepelt, — némely része a pestieknek aztán itt is maradt a debreczeniekkel. Kötsi és neje pedig visszamentek Kolozsvárra. Kötsi lemondott a színészetéről, Kötsiné meghalt.

Kötsinéről azt mondják, oly szép volt színpadon is, hogy midőn keresztül utaztak egyszer Miskolcra s ott maradtak néhány előadásra: egy fiatal tanuló ott ült az első székben, s a mint Kötsiné reá emelte szeméit, — rögtön elájult. Csakugyan — mondják, — volt valami igéző a szemében, de nagyon jól játszott is, s azt hiszem, — a hatás, melyet a fiatal emberre tett, szép szemén kívül játékaának is tulajdonítható.

Rehákne szintén lelépett a színpadról, de Pesten maradt. Azóta csipketisztításból élt. Róla semmit nem hallottam, a mi megragadt volna emlékezetemben, csak hogy ügyvédnek volt a neje. Egyszer én is voltam nála, s ő igen barátságos és nyíjas volt hozzám.

Értésére adta egy napon az intendáns Kulcsár István ur a társaságnak, hogy csak ennyi meg ennyi ideig játszhatunk, azért úgy igyekezzék minden ember rendezni a dolgait, hogy ő a társaságot el szándékozik utaztatni Pestről végképen.

Végkép! Oh istenem! Elválnom minden örömtől, gyermekkori játszótársainktól, minden ismerőseimtől, kiknek szeretetét, pártfogóimtól, kiknek jó indulatát oly nagy mértékben kivívnom sikerült, — el kell válnom az én kedves Pestemtől, hol nyolcz éves koromtól fogva szerettem élni.

Ez az átkos árnyoldala a színészeti pályának: — jönni, menni, válni! A nézők előtt vig szerepet játszol, kacagasz, a nézőt magaddal ragadod csupa jó kedvedben, aztán haza mégy, s ott sirsz bánatodban fájó szívvél, ha magadra maradsz. Mert csak akkor szabad örülni könyeidnek,

mikor senki se lát. Pedig igen igen sokszor éri a színésznőt, hogy a köny kítőni indul belőle. Többször, én azt hiszem, mint más akármilyen nő!

De elutazásunk Pestről azért mindig csak haladt.

Egyszer Kulcsár István ur gyűlést hirdet. Összegyűlünk.

— Most — ugymond, — az uraknak azon kell igyekezni, hogy sok új darabokat adjanak, melyekkel begyűjtsék a publikumot, hogy sok pénzüket legyen az elutazásukkor, s ne csak hogy itt mindent tisztába hozzanak, de utaválójuk is elég legyen, hogy szép hírokhöz méltókéig és illendően jelenhessenek meg. Mert messze és idegenek közé mennek. — Tegnap, — így folytatá, — egy fiatal ember jelent meg nálam s egy szindarabot hozva, igen kért, hogy adassam elé. Nevét azonban csak akkor mondja meg, ha tetszésben részesül a darab. Nekem nem volt időm elolvasni, tartssanak belőle olvasó próbát. A személyzet után oda van írva a szerepek kiosztása is. Itt hagyom önöket, adják be véleményüket a darab minémiségéről.

Kulcsár ur elment, a rendező olvassa a darabot.

Midőn vége volt, egy mellettem ülő színész azt sugja a fülembe:

— Nem vett észre semmit? Hiszen ez a maga története, — ebben maga van érdekelve.

— Vettem észre — mondom — egy kis vonatkozást. De hiszen én nem vagyok kaczér, itt ez a nő pedig az egész darab alatt csupa kacérságból áll, aztán végül sül ki, hogy testvérbátyja, a kivel szerelmi viszonyt folytat.

— De — mondja a szomszédom, — nézze, a nevek is azt bizonyítják, hogy ez az egész a társaságot illeti. Ime nézze a személyek:

Dereházi	Déry
Dereháziné	Déryné
Benedeki	Benke
Muraközi	Murányi
Gyergoyiczky	—
Nyalóci	Nagy

és így tovább az egész társaság tagjai nevének első szillabái mind így voltak kiírva, úgy hogy mindenikünk rá lehet ismerni.

A darab címje pedig volt: *A rózsaharcsa*, vagy: *az ártatlan legyek a szemtelen pókok közt*.

Én már a darab címjét is sületlennek találtam, de egy szót sem szóltam, csak oda megyek Benkéhez s mondom:

— Adja csak ide azt a darabot, atyus, keresztül akarom lapozni, minthogy nekem van benne a főszerepem.

— De a szerepeket kell kiíratni belőle — viszonzá atyus.

— Majd holnap — mondom s azzal mentem egyenesen Kulcsár István urhoz a darabbal.

— Tekintetes ur, ezt a darabot nem adjuk elő.

— Nem-e?

— De nem ám!

— Hát mi okból?

— Itt van, elhoztam, s igen kérem, tessék eltítani és örökre megsemmisíteni; mert engem akarnak kompromittálni vele és ha színre kerül, én azonnal elhagyom a társaságot s megyek Debreczenbe.

— A volna még a szép! — kiáltja Kul-

* Egy gazdag pesti gavalérnak volt ehhez hasonló neve, ki udvarló szerepet akart vinni D-né körül, de nevetésgözen pórul járt vele.

csár ur — no hát ez a darab nem lát napvilágot többé.

Szépen megköszöntem s haza mentem. Másnap csak bámulnak a tagok, hogy nem irhatnak szerepeket — én meg fricskát mutattam nekik kacagva, de egy szót se szóltam.

Végre tudtomra esett, s igen rosszul esett, hogy a darabot nem más irta, mint Katona József, a Bánkban szerzője.

Azonban a városi szepítő bizottság által leromboltatni tervezett Rondella még most sem indult a mindenek útjára, — azaz: enyészetnek, s mi maradtunk és folytattuk előadásainkat.

De miután Déry elutazott Szirmiumba állomás után nézni s én még soha nem laktam egyedül — féltem, én nem tudom, mitől féltem? — s miután Murányiékhoz lakni a sok gyerek miatt nem mehettünk: a velők egy udvarban lakó Nagyékhoz költöztem, kik csak kettesek voltak.

— Hála istennek! — mondom, — most már ismét leány vagyok, legalább annak képzelem magamat.

Vidaék is már rég bejöttek Törtelről lakni és épen abban az udvarban fogadtak szállást. Ezt én igen szerettem, mert ők is még mindig a régi hajlammal viseltettek irántam.

Itt jó alkalmam nyílt új ismeretségeket csinálni. Nevezetesen épen akkoriban került föl egy hirneves egyéniség, Helmezi. Még akkor igen fiatal volt, de szép eszü s jövőre szép reményt nyújtó ifjú ember. Én az eszes, értelmes embereket mindig igen szerettem. Ő Vidáéknál a ház valódi barátja ként szerepelt, szerették igen, az ur nem lehetett el nála nélkül, Vidáné nem szeretett nélkülni, mindennapos volt a háznál s egész napokat nem eresztették haza. Így Vidáné engem is csak akkor eresztett szobámba, ha próbára vagy játékra kellett készülnöm.

Mondja egyszer, a mint négyen együtt ülünk, Vidáné férjéhez:

— Ugye, Laczikám, furesán vagyunk mi mind a ketten ezzel a két elhagyott árvával. Te a kis Rózának eleitől pártfogója voltál, én meg Helmezinek lettem anyja, ámbár még ilyen nagy kamasz fiam nem lehetne. — Hát már most azt mondom én nektek, gyerekek, hogy ti is úgy szeressétek egymást, mint testvérek.

— Oh ezer örömmel, — kiáltá Helmezi, — mindjárt kérem is a testvéri csókot.

— Ohó! — mondom, — a testvérek nem igen csókolgatják egymást, és átalán fogva nincs osztogatni való csókom. Lehetünk mi a nélkül is testvérek s én ezental bátyámnak hívom.

Igy kötöttük meg a testvéri szövetséget.

Vidaék által ismerkedtem meg Kovácsóczy Ádám urral is, a ki a kis gróf Károlyi Györgynek volt a magyar praefektusa. Mivelt, komoly, de minden fesz nélküli, elegans modoru férfiú — s nagy színházkedvelő. Mindig gyászban járt, — nem tudom, mért. Én egy érdemes barátot, jeles tanítót találtam benne, ki becsülésemre a legnagyobb mértékben kiérdemelte.

Egy nap aztán megint gyűlést hirdet Kulcsár ur, meghagyva szigorúan, hogy az egész társaság együtt legyen. Midőn mind oda fönn voltunk, bejő Kulcsár ur, egy nagy pecsétetes levelet hozván kezében s tudtára adja a társaságnak, hogy holnap

lesz az utolsó játék, s aztán kezdik bontani a Rondellát.

— Itt adom át önöknek — ugymond — ezt az ajánló levelet, melyet Pestvármegyétől eszközöltem ki az önök számára. Mehetnek vele, mint „Pestvármegye által pártfogolt társaság“ egész Magyar- és Erdélyországon keresztül-kasul. Menjenek és hirdessék a magyar nyelvet és terjeszték, mint hajdan az apostolok az egy igaz hitet. Pest soha se fog közömbös lenni sorsuk iránt és ezentul is levelezésben kívánok lenni önökkel s valahányszor szükségük lesz tanácsomra vagy intézkedésre, szólítsanak föl bizalmasan barátságos tudósításaikkal, — mindenkor részt vevő barátokra találunk bennem. A szép magaviseletet nem kell ajánlani, az mind az igazgatóság, mind a közönség elismerését kiérdemelte. Éljenek boldogul! Legelőször is Egerbe, onnan Miskolcra törekedjenek. Szerencse vezérelje önöket utjokon.

Mindenikünk könyezve bocsuzott el a derék Kulcsár István urtól és kedves Pestüntől s abban minden jó ismerősüktől.

Igy indult el aztán bizonytalan nagy vándorutjára a társaság, s vele én, — valamennyi közt talán a legnehezebb szívvél.

(Folyt. követh.)

Samylnak, e népek hőseinek és apostolának szelme fel fog még támadni vele együtt fogságba esett fiaiban és az elvesztett szabadság nevében küzdő cserkeszek, abkházok és cssecsenek ismét ijesztő rémeivé lesznek a gögös moszkóknak. S ime a telhetetlen, a mindig több meg több

GHAZI MEHMED, SAMYL FIA.

szerencsekereke forgandó és a diplomaták szélsége változékony; a véres küzdelmek vívmányait egyetlen toll-vonás a diplomaták zöld asztalánál megsemmisítheti, s a jobb sorsra érdemes hősök hiába ontották véreket bérces hazájukért...

Ghazi Mehmed, a törökök ázsiai hadseregében küzdő cserkesz szabadsapatok fővezére, a dicső emlékü Samyl cserkesz vezér fia, világhírű atyjához még külsőleg is meglepően hasonlít; magas termetű, karcu testalkatu, erőteljes férfi, s arcának inkább okos, ravasz, mint merész kifejezése van. Hajának és szakállának vörös színe nagyon feltűnő, valamint ama szokása is, hogy orrán csipetűt visel (rajunkról azonban e csipetű el van hagyva), mely sehogy sem talál phantasztikus, harezias öltözetével.

Ghazi Mehmed atyjával együtt került orosz fogságba és az udvar felügyelete alatt Szt.-Pétervárt nevelték. Azon igyekeztek, hogy lelkéből atyjának, a Kaukázus hős lelkü védelmezőjének, még az emléket is lehetőleg kitöröljék. Fivére az orosz hadseregben szolgált; de ő maga sehogy sem érezte jól magát az európai, jobban mondva az orosz viszonyok közt (a mi teljességgel nem mindegy), s minden alkalmat felhasznált, hogy a kelettel minél szorosabb összeköttetésbe léphessen. Végre a csár engedelmével oda hagyta Oroszországot és Konstantinápolyban települt le. Itt a keleti bonyodalmaknak mindiárt az elején mind jobban-jobban

A HÁBORUBÓL. — BOMBA BECSAPÁSA A RUSCSUKI KATONAI KÓRHÁZBA.

Ghazi Mehmed, Samyl fia, a cserkesz szabadsapatok vezére Ázsiában.

Midőn a Kaukázus szabad népeit Oroszország hosszas küzdelmek, s óriási áldozatok árán végre a rabszolgaság lealázó jármába kényszerítette, alig merte volna remélni valaki, hogy

idegen birtokra és vagyona vágyó ellenség felfuvalkodottsága meghozta, előidézte még egyszer a szabadság óráját, s a Kaukázus népei fölkeltek százados elnyomóik ellen. Sikeres kiküzdésiök, s ha kiküzdötték, megtartaniok függetlenségüket és szabadságukat? — erre ma még nehéz volna biztos feleletet adni. A háboru

közeledett a török kormányhoz és összeköttetésbe lépett az Örményországban török uralom alatt élő cserkeszekkel.

Ghazi Mehmed a háboru kitörése után nyíltan fellépett mint mohammedán és Oroszország ellensége, néhány száz cserkeszből szabadsapatot alakított, s a porta öt június elején

Trapezuntba küldötte. Csapata itt gyorsan erősödött, s a Szoghanli-hegység szorosaitában működött, hol a Ghazi Mehmed név naponként új meg új hiveket csalt e szabad cserkesz csapatba. Tudjuk, hogy a cserkeszek harcsmódja főleg a guerilla-csatározás, az úgynevezett „apró háboru“. A nyílt csatákat kerülik, elsán-

fedett pontok védelmében tanusítani szokott szövösségek és kitarásuk mégis arra kényszeríti az oroszokat, hogy minden lépést nagyon is fontolóra vegyenek, mielőtt a cserkeszekkel szemben előnyomulásra szánnák el magukat. Ezért okoz nekik a kaukázusi fölkelés oly nagy és hiába titkolt zavart, s csak helyeselhetjük,

Ruscsuk és erődtímenyei.

A dunai török várak közül a korábbi orosz-török háborúk alatt leginkább csak Szilisztria és Viddin szerepeltek. Amde mióta Bolgárországot Várnától Ruscsukig vasut szeli keresztül, mely Sumlának, e török Komáromnak, úgy szólva épen falai alatt vonul tova, Ruscsuknak

A HÁBORUBÓL. — A BOMBÁZÁS ELSŐ NAPJA RUSCSUKBAN.

A HÁBORUBÓL. — ÉJJEI JELENET RUSCSUK UTCÁIN.

ezolják magukat a hegyek közt, s különösen a magas fekvésű sziklautak védelmére alkalmassak. Bár igen kitűnő lövészek, ócska szerkezetű löfegyvereikkel bajosan állhatnak meg a rendes csapatok előtt, melyeknek új készítésű, messzehordó fegyvereik vannak. Még kevesebb sikerrel működhetnek a tüzérség ellenében. Amde a

hogy a török kormány Ghazi Mehmedet most már a Kaukázusba küldötte, hogy személyes jelenlétével s származásának nimbusával kitarásra lelkesítse s ha lehet, közös, együttes működésre bírja föllázad honfitársait a közös ellenség ellen.

már csupán azért is, hogy e vasútvonalnak végállomását, s azonkívül egy rendkívül fontos és kitűnő hadműködési vonalnak központját és alapját képező, első rangú és fontosságu erősséggé kellett átalakulnia. Ruscsuk ezelőtt is meg volt erősítve, amde korábbi erődtímei majdnem mind abból a korból valók, a mikor a törökök minden félig-meddig fontos helyet

kőfallal és tornyokkal vettek körül, hogy meg-
lepetésektől ne kelljen tartaniok. Hogy a gyarló
erődítési művek egészen korunkig megmarad-
hattak, ennek oka főleg ama körülményben
keresendő, hogy a törökök nem nagyon szeret-
nek építkezni, úgy hogy városaik nem hogy
nagyobbatk volna, sőt inkább szemléltetést
kisebbedtek az idők folytával, s így semmi okuk
nem volt arra, hogy a régi falakat lebontsák és
ujakkal cseréljék fel. Hanem az idők semmit
sem kímélő vas fogai megtették a magukét
Ruscsukban is, úgy, hogy a ki e várost és várat
kevésbé a háboru kitörése előtt látta, nem igen
fogja egyhamar feledni a mindenféle piszkokkal
és szeméttel telt várakokat és romlatag bást-
tyákat, melyek Ruscsukot bizonyára nem tűnt-
tették föl egy modern háboruban szerepelhető
hatalmas védvárnak. Ámde a mit évek, mond-
hatni évtizedek hosszu során keresztül elmu-
lasztottak, dicseretere méltó buzgalommal hozták
helyre az utóbbi hónapok alatt. Ruscsuk min-
den zigzagát javítani vagy újja építeni kezdet-
ték, az árkokból kitisztották a szemetet és tör-
meleket, s az elégtelen tűzérési felszerelést
egészen új berendezésű löveg-parkkal helyette-
sítették. Hanem azért maga Ruscsuk, mint
erősség, ma is csak másodrangú értékkel és
jelentőséggel bír, s ellentétlensége nem a
várban és erődítéseiben, hanem az ideiglenes
és állandó külérődők ama korszakjában fekszik,
melyek a várost délen és keleten hatalmas kör-
ben övezik és e helyet valóságos elszáncolt
táborrá teszik.

A mi magát Ruscsukot illeti, a várost bást-
tyákkal ellátott körfal veszi körül, mely nagyban
és egészen szabálytalan ötszöget képez. Az
igen hosszu középszáncok (átlagosan néve min-
denik 500 lépés) 12 szabályszerűen épített bást-
tyát kötnek össze, továbbá két bástyaszerű er-
ődítési művet a nyugoti homlokvonalon és egy
nagyobb erődítményt a Dunaparton, mely Tuna-
Kaleh vagy kikötőhely nevet visel. A bástyákból
kettő az északi, négy a keleti, három a déli és
hat a nyugoti vagyis dunai homlokvonalon feks-
zik. Minthogy e bástyákban mintegy 90 löve-
get helyeztek el, a vár körvonala pedig nem
épen 9000 lépésnyi hosszu, minden 100 lépésre
egy löveg jut. A mérsékelt arányu, azaz nem
igen széles és mély árok nagy része víz alá
helyezhető. Kár, hogy a várban kevés bomba-
mentes helyiség található az élelmi és lőszer-
számára, minthogy a meglevő kazamaták inkább
csak védelemre vannak szánva. Ez okból a csap-
atok legnagyobb része is a városon kívül tábo-
rozik, lehetőség a Gyurgyevótól keletre fölláttott
nehéz muszka ágyuk lötvölán tul, s különösen
a város keleti oldalán emelkedő fennsík-
szerű magaslatok mutatkoztak egy állandó tábor szá-
mára igen alkalmas helyiségeknek.

A ruscsuki vároresség s a mozgó csapatosz-
tályok, melyeknek létszáma együttvéve 40 gya-
log és öt lovas századra teszik, 66 tábori üteggel,
s 3000 főnyi rendetlen csapattal, e szerint a rus-
csuki pályaudvar és a Lom folyó közt eső téren
vannak összpontosítva, s részint a város, részint
meg ama sok és nagy előretolt védőmű fedez
őket, melyek a Ruscsuktól dél és kelet felé
emelkedő valamennyi magaslaton fölláttatva és
berendezve vannak. A tábori magot több gyalog
szánczó és vadász-árok védelmezi elülről. Az
előre tolt erődök sorát a térs, de ha egy s más
dologból következtetni lehet, csak gyengén föl-
szerekt Szaíd pasa csillagsáncz nyitja meg a
város északkeleti oldalán, közvetlenül a Duna
partján, s 1700 lépésnyire az ez irányban leg-
távolabbi kiálló Tachle-Achmed bástyától. Ez
és a körfal közt, de az utóbbihoz közelebb valami
bástyázott elővdűm van két bástyával, melyek-
et 500 lépés hosszu középszáncz köt egymással
össze és a melyek a Szilisztria felé víró út,
valamint a pályaudvar és vaspálya fölött ural-
kodnak. E nagy terjedelmű erődítményt Szal-
hané-Tabiának nevezik ama nagy mérszárszék-
től, mely az ottani külvárosban fekszik.

A legközelebbi nagyobb erőd a Száry-Bair
váracs, 3000 lépésre dél felé a Szaíd-Tabiától
és a város körfalától kelet felé 1000 lépésnyire,
nagy terület fölött uralkodó magaslaton. Husz
lövessel van felszerelve s két mellékerődjé van,
a Dilán- és Kiasznova-Tabiak, melyek közül az
első a Lom jobb-parti oldalán, a másik attól
meglehető távolságra a tulsó parton emelkedik.
A Szaíd- és Száry-Bair-Tabiákkal együtt egyen-
oldalú háromszögöt képez a várostól északkelet

felé, közvetlenül a vaspálya mellett emelkedő
Bagli-Tabia nevű zárt erőd. Ruscsuk erődítési
övének három legfontosabb és legerősebb véd-
műve a várostól délre a közte és a Lom folyó
közt tova húzódó halomlánczon emelkedik. E
három váracs közt a közbülső, a Levant-Tabia,
legerősebb. Fél állandó rendszerben van építve
s 36 lövessel felszerelve, a melyeknek fele állí-
tótárg Krupp-szerkezettű. Az erőd előrészt ösz-
szesen 16 ágyúval ellátott két vállréd fedezli.
800 lépésnyire a Levant-Tabiától kelet felé,
közvetlenül a Sumlaba vívó út mellett, a Jeni-
Lom-Tabia emelkedik, egy zárt földváracs 14
lövessel; az előbbtől nyugatra egyenlő távol-
ságban és már a Duna és az oláh parton fekvő
Szlobodzia környéke fölött uralkodva emelkedik
a Kum-Kapu-Tabia. A Lom és Duna közt eső
keskeny partszegélyen szintén több üteg van
felfalálva, melyeknek fekvését pontosan nem
ismerjük, de a melyek közül a Csiftlik-Tabia,
a Lom torkolatvidékén, közvetlenül a város kör-
fala mellett, és a Taglich-Tabia a part egyik
magasabb lépcsőzetén, körülbelül a legfontosab-
bak lehetnek. Mind e védőművek 12,000 lépésnyi
hosszu ívet irnak le s 200 lövessel vannak föl-
szerelve, úgy hogy e táborhely a körvédművek
ágyúval együtt összesen 300 löveg fölött ren-
delkezik.

Ruscsuk szorosabb körülzárására az oro-
szok egyelőre a 12. és 13. hadtestet vonták
össze, míg a 11-nek az oláh parttól kellett
közreműködnie. A körülbelül 25,000 ember
által védett erősség ellen intézendő támadásban
tehát közvetlenül 50,000 s a 11-ik hadtest átke-
lése után 80,000 ember venne részt. Azonban
ebből a haderőből jelentékeny csapatokat kell
hagyni fedezetül ama csapatok számára, melyek
a közel eső Sumla őrségének háborgatására
szánják.

A városnak már hetekkel az előtt megkez-
dett bombázása után, mely Ruscsukot tudvale-
vőleg csaknem eltörölte a föld színéről, az
oroszok, mintegy a tulajdonképeni hadi műkö-
dés előjátékaként a mult hó (július) 23-án meg-
kezdték az ágyuharcot a vár ellen szlobodziai
nehéz ütegeikből. Az előbbi bombázásokat,
melyek június 27-én érték el tetőpontjukat,
szemtanuk annak idejében a legborzasztóbb
színekkel esesteték. Az általános reméletet
főleg a polgári hatóságnak minden mértékét
fölül muló felénk magaviselete idézte elő, mert
úgy a kormányzó, mint végrehatók közegei,
a bizonyára nem nyulsi vívó zaptie-kkal (randőrök)
együtt, már az első granátok beköszöntése után
mindjárt kerekelt oldottak és a külérődökhöz
menekültek. E rut megfutamodás legelőbb is
azt eredményezte, hogy a sebesültek még a
legelső és legszükségesebb orvosi segélyben
sem részesülhettek, a mi már magában véve is
elég nagy csapás volt. A bombázás e közben
szakadatlanul tartott. A török katonák, kik
védettebb helyiségek teljes hiányában, künn
az utcákon táboroztak, átalánosan ismert
hidegvérűeknek és fatalisztikus halálmegveté-
söknök az alkalommal is bámulatos tanuileit
adták, s különösen a golyóknak leginkább kitett
dunai vonalon rettenthetetlenül megmaradtak
helyeiken. A Lom-vároresség proletáriáj ételen
lármával özönlöltek a bolgár negyedbe, azt
híven, hogy azt megkímélték a muszka bom-
bák, de midőn látták, hogy itt is csak rom és
pusztulás van mindenfelé, a város lakóinak
közös vézete összebékíté a különböző nemze-
tiségeket, s mindnyájan inkább azon igyekez-
tek, hogy egymásnak segíthessenek. Különösen
az idegen konzulok tüntették ki áldozatkészse-
güket; a francia és görög konzulokon kívül a
többiek mindnyájan helyőkön maradtak és
segítették, bátorították a magremült lakosokat.

A bombázás alatt egyes borzalmas jelene-
tekben természetesen nem volt hiány. Minthogy
a bombázás egészen váratlanul, bejelentés nél-
kül jött, még a kórházakat sem üríthették ki
s a barbár muszkaik nem hogy kímélték volna,
de sőt inkább szándékosan lödöltek a szegény
betegek hajlékait. Arra nem is számítva, hogy
a vár helyett a védelmen várost lövöldözze az
ellenség, a lakosok, mikor az első bomba egye-
nesen a város közepébe esett, a méltán azt
hítték, hogy ez csupán az ágyúirányzó hibájából
történt; de egy második és harmadik lövés,
azután pedig a bombák záporoként hulló özöne
csakhamar kiábrándította őket csalódásukból.
Célzpontul a török kórház és az angol konzul-

látus épülete volt kiválasztva, pedig az ismer-
tető lobogók mindkettőre ki voltak tűzve. „A
golyó” — írja a Graphic rajzolója — „recsege-
rontott a betegek közé a Hiszlar-Khane (katonai
kórház) fedelén keresztül s áttörvén a padozatot
a pinzébe esett s ott szétrobbant.” Mikor a
törökök látták, hogy a kórház különös célzpontul
van kiszemelve, a betegekét és sebesülteket
biztosabb helyre szállították, s e nehéz munká-
nál különösen a bátor lelkű török nők tüntették
ki magukat. Iszonyu látványt nyújtott a sze-
renesétlen város főtere éjnek idején. A kato-
náság ott tanyázott őrtüzek mellett s közelökhöz
menekült a kétségbe esett lakosság is. A bom-
bák szakadatlanul csapkodtak le közéjük bor-
zasztó pusztítást téve embereknek és épületek-
ben. Az oroszoknak ez az egyetlen tette is kellő
fogalmat szerezhetett a világnak sokat hany-
torgatott civilizáló szándékaikról, melyek még
eddigelé csak a rombolásban és a védtelen
aggok, nők és gyermekek legvilkolásában nyil-
vánult.

S. L.

A Baszhanok Dél-Oroszországban.

A ki Bécsset és környékét meglátogatta,
annak bizonyára feltűnt a melyben fekvő Sim-
mering faluja, számos zöldes kertjeivel, me-
lyek színeiknek oly különböző árnyalatával gyö-
nyörködte az utazó szemét, s zamatos termé-
nyeikkel nem egy elkényeztetett inycenznek
vívta ki magas meglepődését. A ki pedig
ismerte Budapestet még tíz évvel ezelőtt, az
tudja, hogy ott, hol most a sugár- s a nagy
körút vezet el, akkoriban nem is apró vaskók,
hanem palánkokkal bekerített zöldes kertek
diszlettek magas kutagassal közepükön. Most
kiszorultak az üjpesti, a kőbányai és soroksári
ut külső részére, de azért el nem tűntek, s nem
is fognak eltűnni, szükségse levén minden nagy
városnak ily éléskamrára, honnan szükségse-
teit fedezheti; megvan Párisnak, meg London-
nak, meg minden nagy városnak, de biztos állí-
thatjuk, hogy sehol sem oly külön, idegen jel-
leggel bíró, mint Odessza táján. Tulajdonké-
pen nem is zöldes kert a mi felfogásunk szerint,
hanem dinnyés, melyet ök Baszhanak neve-
ztek el. E kertek a legszorosabb összefüggésben
állanak az azon tájon, különösen Odessza körül
fekvő falvakban lakó nép életmódjával, s a
talajnak, melyen teremnek, minőségével is.

Főterményei e kerteknek jobbára a cucur-
bitákhoz tartozó növények, görög és sárgadin-
nyék, ugorak stb., s ezek tenyésztésére fordít-
tatik a legnagyobb gond. E növényeken kívül
azonban még napraforgókat, hagymát, rethet,
török kölest, kukoricát és paradicsomot is ter-
mesztenek.

A dinnye a puszták növénye. Mint az aloék
számtalan faja Afrika homokisatagjain, s a
kaktuszok több neme Dél-Amerika Llanóiban,
melyek drága nedvvel kínálják a tikkasztó me-
legben tepsdő állatokat, úgy a dinnye, főleg a
görögdinnye is a kiaszott, máskülönben termé-
ketlen pusztán található, s ép a legforróbb nyá-
ron nyujtja édes, s üdítő húsát a szomjazó állat-
nak és embernek egyaránt.

A Baszhanok magvas növényei között
legkiválóbbak kétségkívül a napraforgók. E
növény, mely Németországban disznóvénynak,
nálunk pedig már gyakorlatibb czélra, t. i.
olajsajtólásra használtatik, a délorszországi
nép között nem megvetendő szerepet visz. Ez
emberek, kik oly ideges fogzattal bírnak, hogy
mindig valami rágni valóval kell ellátva len-
niök, kiknél ennél fogva a dió, mogyoró, szt.
János kenyér stb. kiváló kereskedelmi cikket
képez, saját országukban is tetemes mennyiségű
magvakat iparkodnak természet, melyeket
játssza roppogathatnak éles fogaik között. E
magvak közé tartoznak a napraforgói is; eze-
ket minden utcásarkon, minden faluban árul-
gatják, ép úgy mint a tő-, sárga- és görög-
dinnyemagvakat. Sőt vannak kofák, kik ki-
zártlag csakis ezekkel kereskednek. Az oroszok
e kis magvak elköltését már oly nagy tökélyre
vitték, hogy mint a kanári vagy mokus — mely
ártatlan állatkákkal egyébként semmi nemű
hasonlatosságuk sincs, — a magvak héját az
édes húsot fogaikkal választják el, s néha
egész nap sem tesznek egyebet, mint roppogtat-
nak és harapdálnak. Ha vidékre mennek, a

napraforgó egy nagy virágját veszik hónuk alá, s
egyik magvat a másik után válogatják ki belőle.
E növény itt rendkívüli nagyságot ér el; van
olyan, melynek körülete az öt lábat is eléri. A
Baszhanokban természetű növények némelyi-
kének szára karvastagságra is megnő és ágakra
oszlik, melyeken néha 20—30 virág is csüg esik alá.

Minthogy a Baszhanokban élő növény
elő nem fordul, hanem csak tavasztól őszig
terem bennök minden, évről évre ujjolag történik
a vetés. A puszták lakóinak vaskója közelében
vagy kinn a földeken külön kertje van, melybe
kedvencz növényeit szokta vetni. A város köze-
lében azonban e kertek, s növények ültetése
külön iparágat képez, melyvel jobbadán a bol-
gárok foglalkoznak. Ezek a város közelében
avagy kinn a pusztán néha 6—16 hold földet
is bérelnak, annak közepén egy kunyhót épí-
tenek, ellátják magukat a szükséges magvak-
kal, s ápril hó elején kertész munkájukhoz fog-
nak. Többnyire kemény, régi, pusztai talajt
választanak, mivel a puhában könnyebben nő
a gaz, a füvet legetik, s minden magot annak
idején ültetnek el. Az egész terület összevissza
van bevetve, minél fogva a zöldes kertek
legtarkább képét nyujtják. Többnyire mégis
van egy kis rendszer bennök; középtűt a sárga
és görögdinnyék foglalnak helyet, elszórva kö-
zöttük a kertet magasan uraló napraforgók,
kivül vörös és foghagyma vagy vörös ugor,
melyek között ugorka és baklaja — az ugor-
kához hasonló növény — indi ringanak. Keri-
tészül szolgál végül köles vagy kukorica s a
paprika, mely palínkánál, levesnél stb.-nél
fűszer gyanánt szolgálván, semminemű ételnél
nem hiányzik. E kertek körül csapadékat állí-
tanak a pusztai négy lábú lakói ellen, melyek a
dinnyemagvak nagy kedvelői; egyébként pedig
először egy kis esőt, azután állandó száraz időt
kérnek az égtől, míg minden csirázik, virágozik
és érik. A munka kevés, csakis ősszel gyűlik
be a bajuk a pusztákban kőválygó uraltan
ebek miatt, melyek a dinnyét nagyon szeretik.
Október elején minden le van aratva s a tarlón
a marha legel. Jó, egészen véve száraz s csak
a meg kívántató időben nedves évek a Baszha-
nikok könnyű munkáját százaszorosán megfize-
tik. De ha rossz az időjárás, veszteségek is
tetemes lehet, miután sok magot használnván
föl, költségeik sem épen csekélyek.

W. K.

A coloradói burgonya-rovar.

Észak és Kelet felől a szlávasság, nyugot
felől pedig egy oly ellenség inváziója fenyegeti
Közép-Európát, mely földrésznünk szegényebb
osztályának megélhetésére néve könnyen vál-
ságos lehet. Értjük ez utóbbi alatt a coloradói
burgonya-rovar közeledését, mely földrésznünk
gazdálkodó közönségét, s a szegényebb osztá-
lyok jövője fölött aggodó emberbarátokat egy
idő óta páni rettegésben tartja. E rovar közön-
séges nevét Colorado észak-amerikai államtól
vette, minthogy legelőször ott lépett föl pusztí-
tótól. De már korábban ismeretes volt Ameri-
kában. 1823-ban a Sziklás-hegység környékén
mutatkozott először ez állat, melyet akkor *Chrysomela* (*Doryphora*) *decemlineata* tudományos
névvel jelölték meg, a mely név ziesikus leve-
lész (Chrysomela) vagy dardavivót (*Doryphora*)
jelent. Akkor még nem is gyanították, hogy e
rovar oly pusztító ellensége a burgonyának,
mert valami vadon tenyésző csucser-fajú növé-
nyen (*Solanum rostratum*) találták, s annak
levelein táplálkozott. De mikor a burgonyater-
melés egészen a Sziklás-hegység vidékeig elho-
lta az Egyesült-Államok belsejében, a bogár a
burgonyaföldekre ment át, s a bővebb táplál-
kozás következtében oly iszonyu módon elszapo-
rodott, hogy pusztításait mind nagyobb terü-
letekre terjesztette ki. 1859-ben már Nebraská-
ban is tömörked kárt okozott a burgonya-rovar,
1861-ben áttelepte a Missourit és Iowa államot
támadta meg; a következő évben már Kansas
földén mutatkozott és így tovább.

Eleinte nem sokat ügyeltek rá. Edgerson
bíró figyelmeztette Amerika gazdaközönségét
1861-ben arra, hogy e rovar a burgonyának
legnagyobb ellensége és megjelenése iszonyu
válságokat idézhet elő a nemzetgazdaság terén.
Ő felismerte a *Solanum rostratum*-on tartózkodó
elődi rovarban a veszélylyel fenyegető ellensé-
get. Később aztán többen is foglalkoztak e

veszedelmes állat ismertetésével, s azt is észre-
vették, hogy az állat különösen a nemesebb
burgonya-fajokat pusztítja (Merces, Shaker,
Pinkeye stb.), épen azokat, melyek Európában
is leginkább el vannak terjedve.

A burgonya-bogárnak kétségbeeső szapo-
rodási képessége van. Egyetlen nyár alatt egyet-
len párból három, pusztítani és tovább szaporí-
tani képes rovarnemzedék áll elő, úgy hogy
augusztus felé már milliárdokra mehet az új
állatok száma és a burgonyavetéseket a szó
teljes értelmében kopaszra ehetik. Ekkor az
éhezők utra kelnek, oly nagy számban és oly
kitartással, hogy annak párját a természetben
alig találhatnók. Az ily költőzködő raj útjában
még a tengeréhez hasonló terjedelmű Michi-
gan-tó sem képezett akadályt, s 1874-ben a
pusztító állatraj előcsapatai máris az Atlanti-
ocean partjain tanyáztak. Így tehát e rovar
16—18 év alatt 369 méröldnyi utat tett meg
és mintegy 50,000 négyszög méröldnyi föld-
területet vont be adáz pusztításai körébe, mi-
által Észak-Amerikának nemcsak kiszámítha-
talan károkat okozott, hanem a burgonyater-
melést egyes vidékeken a szó teljes értelmében
lehetetlenné is tette.

A rovar kicsiny, alig egy centiméter hosszu,
hét milliméter széles és öt milliméter magas
állatka; alakja gömbölyded, színe vöröses sárga
és szárnyainak páncélján 5—5 csinos fekete
vonal vagy esik van (innen tudományos neve:
decemlineata, tíz vonal), melyekhez a közepén
még egy tizenegyedik vonal is járul. E vonalo-
kon kívül röpfedőin (páncél) még 11 fekete

A coloradói burgonya-rovar.

a. Tojások. b., c., d. Lárva különböző fejlődési fokozatban. e. A rovar. f. A báb.
(A képek másfélszeresére vannak nagyítva. A valódi nagyságot a kinőtt lárvánál — d — s a rovarnál — e — a rajz
fölött lévő vonás mutatja.)

pont látható, melyek közt a közbelső a legna-
gyobb és római V alakú. Csápjai és lábai feke-
tők. Rendkívül nagy és gyors szaporodását a
következő adatok eléggé jellemzik: Az ősszel
életben lévő állatok a föld alá rejtőzve kitele-
nek s tavaszkor (május elején) ismét előbujván,
a nőstény megkezd a peték lerakását. E czélra
mindig a növény levelének alsó részét választja
(lásd a mellékelt rajzon) s egy helyre 10—12
darabot rakván le, így folytatja ezt az egész
hónapon át. Egy nőstény átlag 1000 petét rak
le. A bábok már egy hét múlva kibujnak s eleinte
barnás-vörösek, később sárgások, kövérek és
húsosak, körtealakúakak és lábaik vannak s már
e bábok is épen úgy rágiák és pusztítják a bur-
gonya szárait, leveleit és virágait, mint a kifej-
lett állatok. A báb, mely nagyobb a kifejlett
rovarnál, három hétig nő és fejlődik; ekkor a
földre rejtőzik, ott átalakul s tíz nap múlva
mint teljesen kifejlett rovar buvik elő. Az új
nemzedék pár nap múlva már szintén szaporod-
dik s ez így tart őszig s a borzasztó szaporodást
semmi sem gátolja.

Hogy a rovar tova terjedése csakis repülés
által mehet végbe, kétségtelen s Ohio államban
óriási rajokban látták azt tova költözni. Ámde
még az is veszélyessé teszi őket, hogy nem
pázmánként s csakhamar odább vonulva szok-
tak kiköltözni, mint például a vándorsáskák,
hanem a hova leszálltak, ott végkép megtele-
pednek és csupán a fölőseges rész költözik
töve, mely a régi helyen már nem talál elég
pusztítani valót; a főszere azonban megmarad
előbbi helyén. Ha e kiköltözés a burgonya kike-

lése és növekedése idején történik, s a növény
szárait és leveleit a rovar ilyenkor eszi le, a
gumóképződés a földben azonnal megakad;
ellenben ha olyankor lepi el a földeket a pusztí-
tató raj, mikor már a burgonya-gumók teljes
fejlődésnek indultak, tehát a nyár közepe táján,
a gumófejlődés nagyon szegényesen fog kiütni.
A hol burgonyavetés nincs, az állat megelégszik
más növényekkel is, például maszlagon redő-
szírommal (közönséges neve pikkantó), repcé-
vel s másfajta füvekkel és burjánokkal, sőt még
a káposztát sem kíméli; de a burgonyát legjob-
ban szereti.

A burgonya-növény e halálos veszedelme
már Európában is megjelent. Az idén júniusban
villámként járt be Közép-Európa államai,
hogy Mülheimban (Köln mellett) a Rajna part-
ján egy husz holdnyi burgonya-ültetvényen a
burgonya-rovar nem csak egy szórányosan
itt-ott, hanem nagy mennyiségben és a fejlődés
minden fokozatában mutatkozva fedezték fel.
A világos sárga peték oda voltak tapadva
a levelek alsó lapjára, míg a lárva már a levelek
felső oldalán rágesáltak. E lárva nagysága
különböző volt, s úgy találták, hogy az ugyan-
azon a burgonya-bokron élősködő lárva egy-
forma nagyságúak voltak. Teljesen kifejlett és
repülni tudó állat még akkor egy sem volt köz-
tök. A német kormány azonnal erélyes intéz-
kedéseket tett a betolakodók megsemmisítésére
s a földmívelési miniszterium egész bizottságot
küldött ki a hely színére. Mülheimban nem
csupán a már megtámadott, de még a gyanus
területeket is katonai segítséggel fölősták, a

mezőt gallyal és szalmával behintették, ezt
petroleummal meglocsolták és felgyújtották,
hogy a veszedelmes ellenséget tűz által irtsák
ki. Azután a földeket ismét fölőstották és
valami luggal öntözték meg, melyet Sell tanár
készített. A hír, hogy e rovarok távolabb eső
területeken is mutatkoztak, szerencsére való-
lannak bizonyult be.

Ámde a veszély csak el van odává, de
végkép megszüntetve nincsen, s a rovarok le-
hető elterjedése még mindig fenyegeti Európát,
mert az állatok szaporodási képessége szerfölött
nagy, s ily ellenséggel szemben az embernek
minden hatalma tetetetlen. Így tehát minden
alkalmas eszközt meg kell ragadni, hogy az
ellenséget mindjárt keletkezése alkalmával meg-
semmisíthessük, ha nem akarjuk, hogy e tekin-
tetben Amerika sorsára jussunk.

Az is nagy veszedelme, hogy e rovar
a legnehezebben pusztíthatók közé tartozik.
Élete oly szívós, mint a poloskák; csaknem
halhatatlan, mert hat, sőt még több heti kopla-
lás után is életben találhat, miért is hajókon
Amerikából való behurcolása igen könnyűvé
vált. Ez okból a német tengeri kikötők, me-
lyek Amerikával oly élnék összeköttetésben
állnak, igen szigorú felügyelet alá vannak vetve.
Mondják, hogy Missouri államban bizonyos
szökesérfa (Tachinaria) mohón pusztítja a
rovar lárvaít, úgy szintén a futonez (Carabidae),
a varjúk, szárazai békák, sőt még a pávák is
nagy ellenségei, s lárvaít nyálaláság gyanánt
fogyasztják. A növényországból, Henschen cle-
velandi gyógyszerész állítása szerint, a Beto-

nicának egy faja elüzi e bogarakat, miért is legjobb a burgonyavetéseket ily növényvel körülvenni. E növényt az ó- és középkorban igen hatályos gyógyszernek tartották, mely Antonius Musa szerint 47 betegséget gyógyított meg; Plinius is tesz róla említést, s azt állítja, hogy a járványok elterjedését meggátolja.

SERVADAC HECTOR

KALANDOS VÁNDORLÁSA A NAPRENDSZEREN ÁT.

VERNE GYULÁTLÓL.

HUSZONHARMADIK FEJEZET.

A rejtelet nyitja.

A kétkezesnek semmi helye többé! A vitorlát újra kifeszítették, s a szánkó, mely az észrevett alkotmánytól nem volt többre hat kilométernél, eszeveszett sebességgel röpült feléje.

Servadac és Procop, a felindulástól meghatva, egyetlen szót sem tudtak váltani. Az ács-alkotmány perczről perczre magasodott szemeik előtt, s nemsokára egy kis sziklahalmot is vettek észre, melyen az alkotmány állott, s melynek setét közele fölt állott a jégmező felhészén.

Füst nem emelkedett az alkotmányból. Servadacot előlérte nem esalta meg; a tudós tüzelő szere elfogyott; s ily ropant hidegben, nem lehetett kétség, mit jelent ez. A hely, mely felé szánkójok bontott vitorlászárnyakon közelített, nem lehetett egyéb — sírnál.

Tíz percz múlva, még csak egy kilométernyire céljuktól, Procop hadnagy egészen összevonta a vitorlát; a szánkó mostani sebessége elég volt arra, hogy a szél újabb segítségével nélkül oda vigye őket; tovább hajtani pedig nem akarták magokat.

Most a Servadac kapitány szívét egy az eddigieknél is hatalmasabb fölindulás szoritotta össze: a gerenda-alkotmány csúcsán egy kis darab kék rongyot lengett, szaggatott a szél. Ennyi volt Franciaország zászlajának összes maradványa!.....

A szán már a szélső sziklaköveket érintette. A kised sziklaszigetke egész kerülete nem lehetett több egy fél-kilométernyinél. Formenterából, a baleári egész szigetsoporthól csak ennyi maradt meg.

Az ács-alkotmány oldalához egy nyomorult kis faviskó volt támasztva, melynek ajtaja, s egyetlen ablaka, légmentesen el volt zárva, deszka táblával.

Kiugorni a szánból, felkapaszkodni a sziklára, mely kölépészetével gyorsan, de nem magasan emelkedett, elérni a faviskót — mind ez csak egy pillanat műve, egy villám gyors cikázása volt Servadac kapitánynak és Procop hadnagynak.

Servadac öklével ráütött az ajtóra, mely belülről volt bezárva.

Kiáltott. Semmi felelet.

— Ide, hadnagy! Segítsen benyomni ezt az ajtót.

S azzal vállukat mindketten az ajtónak vetvé, azt egy nyomással kiemelték a sarkából. A kunyhó egyetlen szobájába léptek. A szobában teljes sötétség és teljes némaság uralkodott.

E szobát vagy elhagyta utolsó lakója, vagy meghalt, ha még itt van.

Az ablaktáblát is felnyitották s a szoba megvilágosodott. Egy sarokban kemence is volt, de abban addig hidegnél nem volt egyéb, legfőkébb a rég kialudt tűz némi hamuja.

A másik sarokban egy ágy. S az ágyon egy emberi test, elterülve.

Servadac kapitány hozzá lépett, rátette kezét s felkiáltott, mondhatatlan fájdalommal: — Meghalt! Éhen-e, vagy megfagyott?

Procop hadnagy több nyugalommal hajolt az ágyon fekvő felé s figyelmesebben vizsgálta. — Él, — mondá.

S azzal egy üveget vont ki zsebéből, mely hatalmas erősitő csöppeket tartalmazott és kihuzva dugóját, néhány csöppet öntött belőle a halottnak látszó ember felé nyit ajkai közé.

Halk sohaj emelkedett annak kebléből. Megrázkódott, s a nélkül, hogy szemeit felnyitotta volna, gyöngye, de tisztán érthető hangon, e szót ejtette ki kérdésképen: — Gallia?

— Igen, igen, — kiálta Servadac, — a Gallia, a —

— Az én üstökösöm, egészíté ki a haldokló, az enyém, de én üstökösöm.

S e szavakat mondva ismét visszaesett

ÉL, — MONDÁ PROCOP HADNAGY.

SERVADAC HECTOR VÁNDORLÁSA.

előbbi eszméletlenségébe és teljes mozdulatlan-ságába.

Servadac most élesebben szemügyre vette az ágyon fekvő alakját, arcját.

— Én ezt a tudóst ismerem, — mormogá, félig magában. — Ugyan hol láttam már?

A beteget itt ápolni, feléleszteni, visszaadni az életnek s meggyógyítani, e vískóban, hol minden segédesszköz hiányzott, mely csak a tudomány műszereivel volt megrakva, de a hol tüzet sem lehetett gyújtani a fagyáló hidegben; — arról szó sem lehetett.

Servadac kapitány és Procop hadnagy hosszas gondolkodás nélkül, gyorsan elhatározták magokat, s néhány percz múlva, a haldoklót, tudományos vizsgálódási műszerei közül a legfontosabbakat, ruháit, iratait, könyveit s egy régi ajtófélfát, mely neki fekete táblával szolgált s most is tele volt írva számításával: mindezt a szánkóba szállították.

Az eszméletlen fekvőt kényelmesen elhelyezték a vászon fedél által védett rejtékbe.

Ezzal a szerencse különösen szolgált nekik. A szél, ha nem is fordult épen egészen

meg, tetemesen fordított irányán, úgy, hogy a vitorlák célszerű fordítása által lehetővé vált, ha nem is az előbbi gyorsasággal, dél felé hajtani a szánt.

Siettek is felhasználni a jó alkalmat, s nem sokára az egyetlen sziklafok, mely a Baleári-szigetektől fennmaradt, hátok megett tűnt el.

Ápril 19-kén, harminczhat órával azután, a Nina-kaptár főteremében tettek le a tudóst, a nélkül, hogy szemét kinyitotta vagy egy hangot szólt volna még.

A telep tagjai hangos hurrah kiáltásokkal üdvözölték a két bátor társat, kiknek visszatérését oly nyugtalanul várták vala.

Vége az első résznek.

Egyveleg.

Merész hajózás. A „New Bedford” kis vitorlás hajó, mely az Egyesült-Államok Massachusetts kikötőjéből egy hónapnál több ideje elindult, hogy az Atlanti óceánt keresztülsejje, s melyen csak tulajdonosa Mr. Thomas Crapps és neje voltak, szerencsésen megérkezett Angliába. Mindkét utas egészséges, de elbágyadtak a 49 napig tartott tengeri utban. Nászadjuk csak 20 láb hosszú.

Az amerikai vasúti strike. Hogy minő borzasztó következményeket von maga után és mily iszonyu nemzetgazdasági rázkódással jár az amerikai vasúti munkások strike-ja, legjobban kitűnik akkor, ha némi pillanatot vetünk a vasúti építkezés és forgalom ama páratlan arányaira, a melyeket azok az Egyesült-Államokban öltöttek. Erre nézve a „Powers' Manual of Railroads of the United States” című kézikönyv nyújt felvilágosítást, melynek csak főbb adatait szükséges felsorolni. Az Egyesült államok vasutainak hossza 1877-ig tett 77.470 mérföldet, vagyis 122.700 kilométert. Egész Európának az 6 körülbelől 300 millió lakosával, 1872-ig nem volt több vasútja, mint az Egyesült-Államoknak most 44 millió lakossal. Mig Németországban, Belgiumban és Nagybritanniában 1000 lakosra átlag jut 7 kilométer vasút, addig az Egyesült-Államokban ugyanannyira jut harmincegy kilométer. — A vasút-építés oly rohamosan haladt ott, hogy 1867-ben 925 lakosra, ma már 577 lakosra jut egy mérföldnyi vasút. E vasutakra 4468 millió dollárnyi érték (körülbelül 9 milliárd o. ért. forint) van befektetve részvényekben és obligációkban, mely az utóbbi 5 évben bruttó mintegy milliárd forintot jövedelmezett. — El lehet képzelni, hogy ilyen apparátus mellett minő zökkenést idéz az elő, ha az egész működés egyszerre fennakad.

A föld népessége. Egy statisztikai folyóirat adatai szerint az egész föld lakosainak száma 1.423.911.000-et tesz, vagyis körülbelül minden négyzög mérföldre 28 ember esik. Európában van 309.178.300 ember, Ázsiában 824.548.500, Afrikában 199.921.600, Ausztráliában 4.748.600, Amerikában 85.519.800. — Az emberiség 1876-iki létszáma 27 millióval haladja meg az 1875-iki. Európa egyes különböző államai közt a következőleg oszlik meg a lakosok száma: Németország 41.723.249; Ausztria-Magyarország 37.700.000, Svájc 2.669.147; Holland 3.809.527; Belgium 5.730.989; Svédország 4.383.291; Norvégia 1 mil. 802.881; Dánia 1.903.000; Franciaország 36 mil. 102.921; Nagybritannia 35.450.000; Spanyolország 16.551.647; Portugal 4.298.881; Olaszország 27.482.174; Monaco 5741; Andora köztársaság 12.000; európai Törökország 8.500.000; Románia 5.377.068; Montenegró 190.000; Görögország 457.894. — Londonnak van 3.489.428 lakosa, Párisnak 1.851.72, Uj-Yorknak és Brooklynnak 1.535.622, Berlinnek 1.045.000.

Időjárás virág. Párisból „barometer-virágok” divatba jöttét hirdetik, mely nedves időben halvány rózsaszín, száraz napokon pedig kék; csimált virág selyemből s a színváltozást vegyi szerek idézik elő benne. Budapesten is van már elég.

Bulgária.

(Eredeti levél.)

Plöjast, július 28.

Eddigél a bulgárt többi szláv rokonai kicsinylőleg lenézték, előkelő szerbekből hallottam, hogy nem is ismerik el magukkal rokon fajnak, szerintük a bulgárok — s ha nem csalakozom Fessler szerint is — török-tatár fajú nép, de a mely oly kevésbé ragaszkodott nemzeti-ségéhez, hogy a vallással együtt fölvetta a szláv nyelvet és írásmódot is, helyesebben saját eredeti nyelvét összevegyítette a szlávval annyira, hogy bár szókötés módja, s szavainak egy harmada teljesen különböző a szerbekétől, ma bátran számíthatatik a szláv csoportba.

A bulgár arcvonásai gömbölyűdedek, koponyájuk is csaknem gömb-alaku, természetük ugyan csinos és hizékonyaságra hajlandó, de korántsem oly óriások, mint a montenegrói és szerbiai szlávok, s míg amazok már századok óta gyilkos, vérengző, verekedő természetűekkel nyerték a jellemző *vad rácz* nevet, ezek a legújabb időkig mint jámbor, szorgalmas nép ismertettek.

Öltözetük a töröktől keveset különbözik, szintén papucstól, lábszára feszülő, de azonfelül felette bő bugyogót, többszörösen derékra tekergetett színes övet, rövid gallértalan mellényt és felöltőt, ezen felül pedig rókaprémcs bundát viselnek; mindez a szegény osztállyal önkészítményű, dohányszínű aba darócából, a gazdagabbaknál ellenben sötét színű finom posztóból készül. *Fest* azaz vörös török fővegecsét csak ezen gazdagabb kereskedő osztály visel, a köznép lapos csiperke-gomba alakú, rozsa színű birka-bőr kucsmát hord.

Nejeik nem viselnek fátyolt mint a török nők, sem bugyogót, hanem a szerbiai nők módjára öltözködnek, simára fésült haj, arany vagy ezüst pénzekkel cifrázott veres fész alá szorítva, hosszú bő szoknya, fekete papucs, — vállukon pedig róka-béléses színes kelméjű bunda. Egész megjelenésük szemérmes és alázatos, férjeik — s egyáltalában férfiak előtt, mint a török nők, le nem ülnek, sem velük határozott parancs nélkül egy asztalnál nem esznek, hanem összetett kézzel rabszolgá módra, lesütött szemekkel állva várják uraik parancsát.

A bulgár a török előtt épen úgy viselte magát, mint hajdan nálunk a paraszt a nemes ember előtt, bárhol találta, nagy tisztességgel köszönté; a kávéházban — mi keleten az európai civilizált népek korcsait helyettesíti — felállt, ha török jött be és csak ennek leült után ült ő is le; kigylőmednek és urannak (aga és effendim) szólítá, míg ellenben a török ötlet csak csorbádzsinak czimezte, a mi gazd' uramat, illetőleg szóról-szóra: „leves-adót” jelent. Mindamellett a bulgár a töröknek jobbagya nem volt, mert a föld Törökországban, — kevés kivétellel — az államé, tehát tulajdonképeni földesur nincs is, és ha annyit panaszkodnak elnyomatás és sanyargatásról, bizonyára azt nem a velők lakó törököktől türték, hanem részben a szolgabíróféle tisztviselőktől, részben az elődni szerető rendőroktól és katonáktól, legfőképe azonban az állami jószágok bérletől, kik görögök, örmények vagy épen bulgárok, de épen mert keresztyének, tiszerte könyörtelenebbek a dézsma és adó-beajtasnál, mint a muzulmánok.

Fő foglalatosság a bulgároknak a földmívelés, kertészet, bortermelés és állattenyésztés, mellékesen az asszonyok nagymennyiségű selymet is tenyésztenek, a most annyira híressé lett *Eszki Zagra* és Kazanlik környéke pedig a törököktől annyira kedvelt róza-víz és róza-olaj termelésről híres, úgy hogy e vidéken egész

hegyoldalak pirosnak s a levegő tele bájoló illattól a rózsás kerteknek.

Szántásmódjuk két óriás termetű bivalyal, kétfelé fordító taligátlan ekécskével történik, borona helyett meg levágó vad körtefát s összevissza meghuzgáltatja vetéseim, hanem másfelől fölhasználja a vidék patakjait, több száz ölnyi távolsáig kis gátacsán elvezeti földjére a vizet, s öntözés által kipótolja a szántás hiányosságát s függetlenné teszi termését az időjárás esélyeitől. Fő termékük a kukorica, azonban ezt eladásra termelik, ők maguk s általában kelet népei — az oláhokat kivéve — mind kenyeret esznek, még pedig mindennap frissen sült lágú kenyeret.

Gyümölcsök között különös figyelmet érdemel a mazsola-szló, szilva és sok, de a miénkel finomságára épen nem vetélkedhet dinnye, mely közt a karácsonyig eltartható, s akkor finom zamatu és illatu téli sárga dinnye megérdemelné, hogy nálunk jobban meghonosítottassék.

A kereskedésben örmény, görög és zsidó honfitársaikkal nem állják ki a versenyt, kis boltos ugyan temérdek van köztük, de valódi nagykereskedő igen kevés.

A miveltségnek felette alacsony fokán állanak, a városi gyermekek megtanulnak ugyan írni, olvasni, számolni; néhány ifju a legközelebbi időkben el-elvándorol már ma külföldre is orvosi tudományokat hallgatni. — vagy Moszkvába vallást és hazaszeretett tanulni, — hanem a falusi nép teljesen tudatlan és minden lelki világosságot egyedül orosz-szellemű, törökgyűlölő papjától vár, kinek gondolkodás nélkül feltétlenül engedelmessékedik, s így még szerencse, hogy vallása mintegy 200 napi, huszár és tej nélküli böjtje szorítja, s így a vegetáriánus sovány koszt erélytelen puhákká teszi őket, különben papjaik vakbuzgó szellemének engedelmeskedve, örök harczban állának a nem-keresztyén szomszédokkal.

Ámbár földjük gyönyörű, hullámos, vizektől gazdagon átszeldelt, a legkedvezőbb éghajlatu, s kővér termékeny talaju, nagy részben elbitangolt erdőségekkel van borítva. Elbitangoltnak mondom, mert az erdők Törökországban ugyiszlóván gazdátlanok, vághatja mindenki a hol tetszik ingyen, ezért aztán össze-vissza is van vagdalva mindenütt, tele ledől korhadozó fákkal, tele özekekkel, tele vaddisznókkal, de tele farkasokkal is. Így az aránylag csekély számú lakosság sem lel magának elég foglalkozást honn és mint a Székelyföld Moldvába, úgy ereszt rajokat Oláhországba Bulgária is. De míg a székely kitarásban és földmívelési tudományban sokkal felette áll a moldovának, addig a bulgárt itt kell megtanítani ekével, kaszával jól elbánni. Csak jámbor töredelmességben mulnak felül minden eddig általán ismert népeket.

Ha azonban gyöngye szántó-vetők, meg kell vallani másfelől, hogy kitűnő zöldségkereszek; nemesak az egész Török- és Oláhországot ők látják el kerti veteményekkel, de a Fekete-tenger partjain messze fel — másfelől néhány év óta már hazánkban is Pestig feljárnak s ebben aligha van párjuk egész Európában.

A bulgár nép száma körülbelül 3.000.000; talán régtől lenne már, ha őket is úgy nem fogyasztaná a kivándorlás, mint a székelyeket. De ha végig nézünk Oláhország dunaparti falvain, úgy látjuk, hogy 2—3 mérföldnyire be a parttól a faluk nagy része eredetileg mind bulgár, a gyermekek, asszonyok illetőleg a család benn a házi tüzhelynél még maig is beszéli a bulgár nyelvet, neveik jó részt még maig is Sztóján, Iván, Rajesós stb-nem maradtak, de mivel vallásuk ugyanaz az oláhokéval, és mivel itt Romániában tudnak nemzetiségi politikát üzni, nem úgy mint nálunk, mivel itt hivatalosan

még mukkanni sem szabad másként mint oláhlul, mivel bulgár iskola, bulgár templom felségseretésnek tekintetnek, s mivel a bulgár ma sem igen tudja megkülönböztetni a nemzetiséget a vallástól, azért a bulgár itt tömegesen oláh lett és lesz évről évre. Ezek közt az előláhódott bulgárok közt aztán vannak kereskedők, nagybérlők, hivatalnokok, jómódu birtokosok. Hanem a mennyire jámbor az a szegény bulgár paraszt, ép oly kiállhatatlan elbizakodott dölgyfősek ezen parvenük, s a hányszor a bulgár királyságra aspiráló Erloghie, vagy a már kétszer bukott Criste Georgiu bankárral találkozom, mindig Dimitráki csorbadzsi jut eszembe, kit a párisi béke után kineveztek Tulesán a tanácsba keresztyén tagnak, s ki ez órától fogva pöffesz-kedőbbé lön és nagyobb zsarnoka lett ott a népnek, mint a török pasa.

Az ilyen nép könnyen lesz oroszszá; hisz már mind *off* és *ou*-ot raggatnak *vics* helyett neveik után. És habár a török elég szelid ur volt, — elég, hogy ő ur volt: jaj neki, ha szerepet kell cserélni; ha ezután a bolgár parancsol s nekie kell engedelmeskedni, akkor alkalmasint legelső parancs az lesz, hogy egyék szalonát és csókolja meg a kettős keresztet, meg a papás kezét. Már pedig a török inkább oda tartja a nyakát, hogy vágják le, mintsem ezt megtegye, s úgy látszik vágják is, sőt még asszonyokat és gyermekeket is összefogdosnak s vasuton szállítják Románián át ki tudná hová? Ez a leghihetlenebb irtó háboru.

Vázlatok Oroszországról.

III.

A népfajok. — Az orosz.

A harmadik népfaj, a finnek és tatárokon tul, mely ezt a kettőt nemcsak tulszárnyalta, hanem meg is hódította vagy elnyelte, s melynek neve büszkén hangzik minden orosz fülben: a szláv.

A szlávok eredete s rokonsága körül semmi kétség nem uralkodik. Mint a latinok, kelták és germánok, ők is ahhoz a nagy árja fajhoz tartoznak, melynek úgy látszik részeül esett a világuralom, hogy megosztózzék rajta. Közös eredetükről tanuskodik természeti alkatuk, nyelvek, legrégibb hagyományaik rokonsága. Mint a görög, latin és német, a szláv nyelvek sem egyebek mint változatai amaz indo-európai nyelvcsaládnak, melynek legősibb alakja a szanszkrit. Mint a német, úgy a szláv mondák és legendák is azokat az elemeket ismétlik s egészítik ki, a melyekből a hindu és a görög hitregék származtak.

Európában megtelepedésük megelőzi a történelmi korszakot. Lehetetlen meghatározni, a szlávok vagy a germánok jöttek-e ki Ázsiából előbb; valószínűleg nem nagy időközben egymásután. Az Európa fölött megosztott árja népek közt nehéz a rokonság fokaikat meghatározni, némely tudós közelebbi kapcsolatot vél látni a szlávok és germánok közt; de nyelvre nézve a szláv ép oly távol áll a némettől, mint a görögtől és latintól. Egy szóval, a szláv, mint kelta, a hellén, a latin és a germán, az árjak nyugoti, vagy is európai ágához tartozik; s ember-emlékezet óta Európában, a Dnieper és Visztula mellékén megtelepedve találja a történelem.

A történelem régi, homályos adataiból nehéz kibetűzni az első szláv törzsek jellegét. A klasszikus ókor, a görög és római felfogás, minden idegen népet, keltát, germánt, szlávot, egyaránt a „barbár” nevezetbe foglalt össze, s mindnyáját hasonló színekkel festette; a miben lehet is annyi valóság, hogy e fajok, még akkor nem oly távol a közös törzstől, nem különböztek egymástól is annyira mint ma már. Az akkori leírás szerint a régi szlávok, kiket ántok, vendek, szlovének, s talán szarmaták nevei alatt ismerünk, nagy és erőteljes természetűek, szürke vagy kék szeműek, gesztenyeszín, s rőt vagy szőke hajuk voltak: oly jelleg, melylyel ma is mindenütt találkozunk Oroszország egyik

végétől a másikig. Az ősanthropologia sem ad szabatosabb értesítést. A legrégibb szláv sírokban, jelesen Krakó környékén, hosszukás koponyájú (dolichoképhal) csontvázatok találtak, a mi a legtisztább árja típus jellege. De korán vegyülven az ural-altái fajokkal, a finnekkel, s szomszéd törzseikkel, sok szláv törzs elvesztette az árja jellemvonást vagy legalább kisebb mértékben bír azzal, mint a latin és germán népek; és ma már a finnekkel, s egyéb ural-altái népekkel együtt a rövid fejűek (brachykephalok) közé számítatják. Bármily kevéssé alapos is az ilyen, egyetlen jellemvonásra alapított osztályozás, megvan az az előnye, hogy megmutatja, mennyire távozott a finnekkel való keveredés által pl. az orosz-szláv, egyéb szláv testvéreitől.

Nehezebb az elválasztó vonalakat az értelmi-, s általában a szellemi tehetségek és sajátosságok tekintetében megvonni a szláv- és viszont a latin, s germán népek közt. A polgárisulás és műveltség útja hosszú; irodalom, művészet, társadalmi, s politikai intézmények a népek nevelői, s műveltsége s tehetségei viszont ezekben jutnak kifejezésre. A szláv népek legnagyobb részének nemzeti élete, s polgárisultága sokkal újabb keletű még, hogysem a részben nyugoti szomszédjaikkal versenyezhetnének. Sokáig ezek annyira lenéztek őket, hogy „szláv” nevéket is a „sláv” (rabszolga) szótól eredeztették, s nem is nézték őket nemzeteknek, csak tömegeknek, „ethnologiai anyagoknak”. Európászélén maradvá, roppant, s egyöntetű tömegben, a nyugoti polgárosulás nehezen hatolhatott be lomha rétegeibe.

Nem vehetvén részt a modern műveltségben, némelyek közülük az ókor műveltségére próbáltak igényeket formálni; szerb s bolgár írók a régi görög műveltség nagy részét, a thrák Orpheus és a macedóni Nagy Sándor „szláv-eredetű” czimén, magokénak akarták követelni. Ily követelések azonban csak nemzetiségi aspirációkon, nem történelmi alapokon, nyugszanak. A hajdani polgárisultásban épen oly kevés részek van, mint az ujkoriban. Oroszok és délszlávok ép oly kevéssé vettek egy követ is annak dicső épületéhez, mint az északnyugoti szlávok, a csehek és lengyelek.

Nem mintha e fájban is hiányoznának a lángelmék. Galléinek a lengyel Kopernikus-, Luthernek a cseh Huss János volt az előfutára s alapvetője. De egyesek csak saját lángelméjükkel tündökölnek, ha nemzeti műveltség talán nem állanak; annak pedig egész a legújabb időkig mindig hiájával voltak a szlávok. Ha voltak, s voltak is, jeles emberek, írók, államférfiak, művészek: azok mindig a latin és germán műveltség nyomdokain s az emezek által megtört uton haladtak.

Fognak-e ezután valami eredeti elemet hozni be a magyar részéről az európai műveltségbe, ez a jövőnek egyik legkomolyabb s következményekkel leghetesebb kérdése; mert hogy tömegeik által az államalakulásokra hatni s azok súlyát mérlegelve vetni hivatást is, szándékuk is van: az bizonyos. A szlávokban s jelesen az oroszokban erre sem a szellemi, sem az anyagi diosvágy nem hiányzik. Sőt azzal hizelegnek magoknak, hogy a nálunk megoldott társadalmi és politikai kérdéseket ők fogják megoldani; hogy ők bírák a keresztény világ s jelesen Európa társadalmi és politikai újjászülésének a titkát. A jövő majd megmutatja. Míg a nyugoti műveltséget gazdagíthatnák s megújíthatnák, egyelőre mohón igyekeznek azt elcsajátítani s ezáltal nagyobb területre kiterjeszteni.

Fejlődésük lassúsága hozzájárulván a határokat és földrajzi kereteket hiányhoz, nem engedte a szláv népekben egymástól oly határozottan elkülönözött nemzeti jellegeket fejlődni, mint az egyes latin vagy germán népekben. Mind a mellett ősidőktől fogva két ágazatot lehet közöttük is megkülönböztetni: délkeleten, a Dnieper környékén voltak a keleti szlávok, kiktől az oroszok és a mai délszlávok: bolgárok, szerbek, horvátok, szlovének származtak; északnyugaton a Visztula és Elbe partjain a nyugoti szlávok: lengyelek, csehek, tótok s más, most már a németektől elnyelt kisebb népek, melyek közül még a vendeknek vannak százs és porosz Lusaceban, s Magyarországon is némi felismerhető nyomai. E két főágazat közt, a Niemen partjain még egy, ugyszólván közönsös harmadik fejlődött: a lettek, vagy litvánok. Mind a

háromnak, földrajzi helyzete döntötte el történelmét is; s a két főbbeket ellenséges áramlatokba sodorta. A nyugoti szlávokat Róma-, a délieket Byzánc befolyása alá vetvén, egymásnak ellenségévé tette. Eredet és nyelv közössége s szomszédasság daczára, az választotta el őket egymástól, a mi az embereket egyesíti: a vallás, az irás és a naptár, a polgárusultság ez első elemei. Innen van Orosz- és Lengyelország közt az erkölcsi és anyagi küzdelem, mely miután soká az egyiket fenyegette megsemmisüléssel, végre a másiknak bukásával végződött.

A két ágazat ez ellentéte sajátosságosan jelentkezett a harmadikban. Földrajzi helyzeténél fogva három állam: orosz, lengyel és porosz közé ékelve, melyek időről-időre megosztottak rajta, nyelve is három árnyalatot vett föl: a litván, lettet, és szamogetet, vallása is három: orthodox, katolikus és protestáns.

A Dnieper és Dvina forrásaitól, a Fekete-, Bált- és Káspi-tenger vízfelületétől határáról indult ki az a törzs, melynek rendeltetése forrástól szolgálni mind a különböző nemzeti- és közti, s egy nagy nemzetét egyesíteni őket: a nagy orosz. S ennek hatalmi túlsúlya emelkedésével a három tenger közötti roppant területen, annyi különböző faj és elem közt mégis egységesebb nemzet van ma, mint talán Francziaországon kívül bármelyik európai nagy birodalomban. A különbségek mind elenyésznek vagy felolvadnak az orosz nemzeti egységbe, mely elnyeli mind a kisebb törzseket, s uralkodik rajtuk és általuk. Terjeszkedő jelleménél fogva rendre mind felmészli a közébe ékelt kis, finn, tatár és német telepeket, s magához hasonítja a kisebb szláv törzseket. Épen ennél fogva a nagy-orosz, a magába felolvasztott elemek miatt, a legvegültebb nép, míg a kis-orosz és a fehér-orosz jobban megőrizte tisztaságát. Csakhogy a fehér-oroszok (bieló-russzok) száma 3—4 millió, a kis-oroszoké 12—13-, a nagy oroszoké ellenben 36—38 millió.

Ez a legterjeszkedőbb, a legerőteljesebb, az uralkodásra és államalkotásra legalkalmasabb elem valamennyi orosz-, sőt valamennyi szláv között. A finn vér testi alkatában, a tatár vér jellemében hagyott nyomokat. A Romanoffok uralma előtt egyedül belőle állott a moszkvai csárok birodalma, a kik közül a „minden oroszok czárja” czimét csak Elek, a Nagy Péter apja vette föl. Innen van, hogy a nagy-orosz, moszkvai, vagy „muszka” nevet kapott, s az egyedüli valódi orosznak tekintette magát. A muszka, vagy „moscovite” nevezet nem helyes, mert az orosz régebb lakik azon a földön mint Moszkva létezik. Ő volt hivatva, terjeszkedése által benépesíteni, s uralma alá venni a Kárpáttól az Uralig, s a Bálti-tengertől a Kaspiig terjedő óriási síkságot. Nyugotról keletre, Európából Ázsia felé nyomult; sorsának és utjának képe ama nagy folyó, a Volga, melynek eredetétől torkolatáig nyomult előre; s mikor később III. és IV. Iván, s még később Nagy Péter alatt támadólag fordult nyugot ellen, s a bálti tartományok ellen, már akkor csak eredete forrásaihoz tért vissza, mintegy alapjait keresve európai lételének. Bár a tatár kánok uralma elől meghódította ázsiai birtokait, soha sem felejtette el európai eredetét, s hogy itt vár reá legnagyobb szerepe.

A kis-oroszoktól, s a fehér-oroszoktól — és így az orosz nép közel egy harmadától — sokan el akarják vitatni az orosz nevet és minőségét. Majd ruthéneknek nevezik őket (latin eredetű néven), majd rusznjakoknak, magyarosan; de e két név sem egyéb mint az orosz (russz) fordítása, s egyenértelmű azzal; majd csupán ezeknek hagyva az orosz (russz) nevet, mint a Rurik közvelein maradtakainak, a nagy oroszt viszont muszka névvel jelölve. De e játék a szavakkal és nevekkal, mitsem változtat a tényeken; s csak arra való volt, hogy a lengyelek (kik e vitát indították) s az oroszok közötti gyűlölködést csak elkeseredettebbé tegye; mert a lengyel, a kis- és fehér-oroszokban, egykori alattvalóiban, nem akart oroszokat látni, s viszont az orosz nem akarta elismerni régi ellensége jogát, e hozzá tartozó, s vele közelebbi rokon nemzetiségek fölött. De bár a tatár betörés által elszakította Nagy-Oroszországtól, Kis-Oroszországtól öt századon át volt Lengyelország és Lithvánia tartozéka: mind a mellett, főleg a görög rítus következtében,

melyhez Kiew, Ukrajna és Podolia lakóinak legnagyobb része tartozik, ismét oly tökéletes orosznak érezte magát, mint akár Moszkva vagy Novgorod oroszai; mintha mindig egy uralom alatt lett volna velök; ámbár igaz, hogy nyelve inkább különbözik a nagy-orosztól, mint csak tájbeszéd szokott a fő-nyelvjárástól. De e nyelv-, valamint a faj-, szokások-, s jellembeli különbségek, melyek az orosz népe két főágat elválasztják, nem nagyobbak, mint a minők Nyugat-Európa bármelyik nagy nemzeténél is találhatók a nélkül, hogy annak nemzeti egysége kétségbe vonatnék.

Az orosz nemzet 55 milliónyi nagy és egységes tömeget alkot, mely rengeteg birodalmnak közepét foglalja el, a nélkül, hogy azt be tudná tölteni. Szélein többnyire idegen elemek vannak: a Fekete-tenger, a Fekete-tenger, a Kaukáz és Gécország melletti határokig nem birt a valódi orosz nép kiterjeszkedni: keleten Ázsia felől tatárok, kalmukok, cserkeszek; nyugaton, európai szomszédai felől — s így legsebhetőbb oldalán, — finnek, litvánok, lengyelek bírák a határokat; maga a nemzet tulajdonképi magva; a nagy-orosz pedig még ez idegen népéig sem ér, közte s ezek közt a fejr- és kis-oroszok állván, melyek szívében elég oroszok ugyan magok, de kevésbé alkalmasok szomszédaiuk oroszosítására s beolvadására. E földrajzi helyzet kétségkívül gyöngéje az orosz birodalomnak. Mert az 55 millió oroszszal szemben, a birodalomnak nem oroszított kisebb népei 8—9 milliónyi, Lengyelországgal és a finnekkel együtt 15—16 milliónyi, és végre a Kaukázsal együtt 18—19 milliónyi idegen elem áll; pedig ennyi belső ellenséggel, vagy legalább is meg nem bízható alttalvalóval bírn, mindig elég — sok is lehet, bármily hatalmas birodalomnak!

— a —

A török fővárosból.

(Eredeti levél.)

Konstantinápoly, július 16.

Első leveletem Triesztben írtam a „Diana” hajó fedélzetén. Triesztből, csendes és valóban kellemes utazással Korfuba érkeztem. Itt partra szállottunk s meglátogattuk a török konzult, kiváncsian tudakoltuk az utazásunk alatt történt politikai eseményeket. Majd kocsit fogadtunk és Korfu főterén, az Esplanadon, mely egy tágas szép tér, bekerítve és beültetve fákkal és virágokkal, tovább hajtottunk az ott lakók által nagyon feldicsért Ágyutérre, melyhez kertek és nyaralók között vezet az elég poros és göröngyös út. A kerítéseket óriás aloék képezik kövér husos leveleikkel. A szőlőgerezdek sűrűn borították a lugasokat, s itt-ott már édes szőlőt is lehetett találni. Az Ágyutér egy kiálló csúcsa a sziget fennsíkjának s gyönyörű kilátást nyújt a tengerre. Előttünk gyönyörűen terül el a végtelen tenger kék hullámaival; habjaiból egy piczi szikla, mely csak egy épület befogadására elegendő, nyulik fel egy kolostor, a Pantokrator (Teremtő), mellette egy másikon a Panagia (Szűz Mária). A sziget maga borítva van fákkal s kellemes tanyául szolgál üdülő betegeknek, kik számosan szokták felkeresni ez üde levegőjű helyet. Lakóinak számát 72 ezerre teszik, kik Korfuban és 72 helyszégen oszlanak meg. Itt már egészen keleten vagyunk; a piszok már feltünően mutatja magát mindenütt, a merre csak lépünk.

Korfuból pár órai ott időzés után tengerre szállva, a regényes albániai, majd a görög partok tünnek föl előttünk út közben. A Matapan hegyfok körül 15 török hadihajóval találkozunk, melyek egy albániai kikötőbe eveztek, hogy rendeltetésük helyére szállítsák Szulejman pasa katonáit. Később Spártának legszélső fokához, a S.-Angelozhoz értünk, melynek egyik szikláján egy görög remete ültött tanyát szikladarabokból rakott kunyhójában. Szokása az ott evező hajókat üdvözölni, minek fejében aztán kenyeret és más élelmi szert adnak neki a hajósok. Ő ebből él s azt mondják, nincs oka panasza. Majd Szirába értünk, hol öt óra hosszat időztünk. A szigeten fekvő Hermopolis nevű város Görögországnak harmadik városa. Köből épült szép háza, a következő utcák, a négyszög kövekkel kirakott főter kellemes be-

nyomást tesznek az utcára, habár az utcákon levő szemét, a piszok a keleti városra emlékeztetnek. Szirának élénk kereskedelme van s anyagi jólétnek örvend; 15 év óta még egyszer oly nagy terjedelművé nőtte ki magát. Az itt divatban levő kirándulókat szamaron mi is megkísérlettük, s körüljártuk a várost a tengerparton, gyönyörködve annak pompás fekvésében és a tenger napszerű látványán. Szirától kezdve olyan viharunk volt, melyenre a kapitány csak tél idején emlékezett. Hajónk nagyon hanykolódott, s mi beteg fekdünk czelláinkban. Csak akkor mertünk a fedélzetre fölmenni, mikor már közel voltunk a Dardanellákhoz. Jobbról balról összeszorult a tenger két főlész közé s keskeny vonalban köti össze a Márvány- és Sziget-tengert.

A Dardanellák most tele levén a törökök által lerakott torpedókkal, csak igen lassan és óvatossal haladt előre hajónk, nehogy valamely ólálkodó torpedó rettenetes voltát velünk éreztette. A Dardanellák mindkét partján erdők vannak és ágyuk kandikálnak ki minden lőréstől. A Márvány-tenger nyugodt volt s így csendesen végeztük be a hat napig tartott fázasztó utat.

Ismerőseim azt mondták, hogy Konstantinápolyt egészen megváltozva fogom találni, nem olyan ma, mint volt azelőtt nyolcz évvel, midőn pár évi ott tartózkodás után elhagytam. Én nem találtam változást. Most is olyan elragadó szép a tengerrel tekintve, most is olyan ronda, ha a hajóból kilépek, mint volt azelőtt. Lakói sem változtak. Ugyanaz a sürgés-forgás, pezsgő élet egyrészlől s ugyanaz a lomhaság és közöny másrészlől. Minden a régi, még a gondolkodásmód is ugyanaz maradt, ha ugyan rosszabbra nem változott. Mert a lövönatu vasut, a síkút, a gőzvasut, egy-két nyilvános kert nem olyan változások, melyek egy ilyen világvárost, milyen Konstantinápoly, nagyon átalakíthatnának.

Szomorú képe van most Konstantinápoly-nak. Mindenütt lehangolt és levert kedélyeket találunk. Mintha az emberek le akarnának mondani az életéről, oly szomorúan járnak-kelnek. Egy kis életet a folytonos és nagy számmal özőnlő katonák adnak. Most jön 4—5 száz ember s alig hagyta el a hajót, már vasutára kell szállania, hogy az ellenség elébe siessen. Legtöbb zajaik járnak-kelnek a büszke magatartásu zejbekek. Egyes városrészekben török lobogó mellett önkényteseket toborzanak, de a toborzás nagyon lanyhán és közönyösen foly. Egy ember egyik kezében dobverővel, a másik kezében pálczával döngöti a nagy dobort; egy másik pedig egy kárinótól recsegett, s e vad hangokkal igyekeznek a kedélyeket megnyerni a nagy áldozatra, a haza és vallás érdekében.

Itteni ismerőseim és barátaim előzőeken és meleg szívességgel fogadtak, s több helyre kaptam meghívást. Eddig a bel- és közoktatásügyi miniszterim voltam. Ahmed-Feik pasánál, a képviselőház elnökénél pedig egy éjjelt töltöttem Rumili Hisszarban levő kastélyában. Többet róla talán más alkalommal írok.

Erődi Béla.

Karcolatok.

Plevna!

Vajjon az árja nyelvhez tartozik-e ez a szó vagy a turánihoz? Vajjon Müller Max tudná-e e kérdést megfejtetni, vagy Hunfalvy és Budenz? Bizurk rájuk, mi pedig elégedjünk meg egyelőre azzal az etimologiai magyarázattal, melylyel azt Ozman pasának tíz napi fejtörés után megfejteti s az orosz előtt érthetővé teszi: Schilder-Schuldner. Plevna szerinte azt teszi: Schilder-Schuldner, Krüdenner. Retiráda hanyatt-homlok. Puskát, kardot, patronáskát hány el muszka, ugy szaladj.

Ezelőtt tíz nappal a román hadsereg még nem jött segítségére az orosz hadseregnek. Akkor az orosz hadsereg Plevnánál elvesztett egy csatát és kétezer embert.

Tíz nap múlva a román hadsereg segítségére jött az orosz hadseregnek.

Akkor az orosz hadsereg Plevnánál elvesztett két csatát és husz ezer embert.

Sohase busuljanak az oroszok az oláh segítség miatt. A török sincs kedvezőbb helyzetben. Ha segíti az oroszot Manu generális Nikápoly-

ban, a törököt is segítik a „kellő időben” jelszó fölitalálói Budapestén.

A csatateri egysúly helyre van állítva.

Az orosz czár rossz érezte magát Szent-Pétervártól. Üdülést keresni eljött a bulgáriai csataterre. Az orosz czárok legbiztosabban ott üdülnek föl, a hol kozák csatadai közt, égő városok lobogó lángjainál, özvegyek és árvaik könye vegyül össze a vitéz harcosok kiomló vérével.

Az orosz czárnál melancholiát idéztek elő Ozman pasa pilulái.

Szakemberek tudni vélik, hogy a bágyadt idegzetben jótékony reakciózt fognak majd előidézni Mehemed Ali pasa pilulái.

Cserkaszkij herceg Bulgária rendezését célzó munkálatai közben jelentékeny nehézségekre akad.

Ezek elhárítása végett legközelebb Moszkvába randúl, hogy az ott beteges fejedt Csernajeff jó tanácsait kikérje.

A siker fölött semmi kétség.

Gurko generalist arról értesítették bolgár kémek, hogy a török seregnek túl a Balkánon fogyatkán van elelmi szere.

Gurko generalis e tudósítás folytán csak nyolcz napi elelmi szert vitt magával a Balkánon át.

Gurko generalis azt gondolta: minek vigyen ő magával több elelmet ama hitetlen török ebek fölségelésére? Azok bizony, a mily mohók, elvonnák, ha több volna is.

Megkezdte a háborút Hercegovina. Hercegovina megveretett. De vigasztalta magát azzal: majd jön Montenegro.

Folytatta a háborút Montenegro. Montenegro megveretett. De vigasztalta magát azzal: majd jön Szerbia.

Folytatta a háborút Szerbia. Szerbia megveretett. De vigasztalta magát azzal: majd jön a muszka.

Folytatta a háborút a muszka. A muszka megveretett. De vigasztalja magát azzal: majd jön az oláh.

Az oláhok pedig minden vigasztalása csak Görögországban vagyon,

Bukarest a plevnai csaták hírére illuminál. Világtörténeti missiójának teljesítése küszöbön áll.

A büszke Románia meg nem engedheti, hogy nemes szövetségese: Oroszország helyrehozhatlan csapásokat szenvedjen. Ő meg fogja védelmezni.

A legújabb hadi események folytán Ignatieff tábornok nyomós érvekkel ajánlja a czárnak Don Carlos szövetségét.

Ha a szövetség feltételei megállapíthatók lesznek: nagy változások fognak bekövetkezni a kontinens viszonyaiban.

A zágábiak meetinget akarnak tartani az oroszok mellett.

A keresztényi részvét érzelmei mindig tisztelést érdemelnek.

Rodich és Mollinary legújabban kételyüket fejezték ki az iránt: vajjon nem volna-e észszerűtlen Oroszországgal szövetségre lépni.

A berlini „Nat. Zeitung”, Bismarck herceg intim közlönye legújabb számában azon véleménynek adott kifejezést, hogy az orosz főhadiszálláson respektálni kell a török hadi erőt.

E kijelentés, mindenesetre higgadt megfontolásra mutat, melynél a jó tanács önzetlenségét lehetetlen félreismerni.

X—y.

Irodalom és művészet.

Varga János „A babonák könyve” cím alatt igen érdekes és értékes könyvet írt, melyet a magyar orvosok és természetvizsgálók 300 frt díjjal jutalmaztak meg. A babonák könyve sok évek fáradsága árán gyűjtött nagy anyaghalmoz földolgozásával népszerű nyelven ismerteti a magyar nép körében legelterjedtebb babonákat, s oly jó és alapos dolgozat, hogy a magyar orvosok és természetvizsgálók nagygűlése a vallás- és közoktatásügyi miniszternek melegen ajánlta terjesztését végett. Olvasóinknak, kik Varga János tollát számos dolgozata után lapunkból is jól ismerik, szinte felesleges bővebben ajánlaniuk e derék munkát, mely közhasznú irány mellett egyszersmind kellemes olvasmányul is szolgál.

gál. A csinosan kiállított könyv 13 ivre terjed, Aradon jelent meg mint a szerző kiadása, s ára 1 frt 20 kr. Megrendelhető a szerzőnél Aradon.

A magyar korona országainak „Helység-névtára” a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter megbízásából készítve 2-dik kiadásban megjelent. A mű két nagy részre oszlik, az első a megyék területén levő községek járások szerint való kimutatását, s törvényszéki beosztását tárgyalja; a másik betűrendes rész az egyes helységeket sorolja elő legnevezetesebb statisztikai adatokkal egyetemben. A terjedelmes munka (1360 lap) 7 frt 50 krajczáron megszerezhető az országos magyar kir. statisztikai hivatalnál (Budavár, uri-utca 52. sz.)

A „Nemzetgazdasági Szemle” című évnegyedes folyóirattól megjelent a második füzet. Tartalmát a következő dolgozatok képezik: *Kauts Gyula* „A fémipénz és valutaügy”-et tárgyalja, a törvényhozás és a tudomány jelen állása szerint annak meghatározását tartva szem előtt, miként lenne a két művelt világörvény egy a változott szükségeknek s a polgárosult emberiség forgalmi és érintkezési fokozott igényeinek jobban megfelelő pénz- és valutarendszer létesítendő; s különösen: mely új feladatok állanak előttünk a tekintetben, hogy egy szilárd és biztos értékmérőhöz s fizetési eszközöz jutassunk. A füzet második füzetét a gazdasági életünkben történt átalakulás folytán felszabadult birtoknak a czászerű és okszéri gazdálkodás igényei szerint való rendezéséről, az erdőszabályozásról, az azt terhelő szolgáltatások megváltozásáról, a legelő-elkülönítésről és legelőfelosztásról, az arányosítás és tagosítás kérdéséről szól. Továbbá Keleti Károly értekezik „Hitel és uszora” cím alatt, különös tekintettel az új uszora-törvényre, melyet elvileg s gyakorlatilag egyaránt elítél. „Az ipartörvény módosításához” czimrel közölve van *Kerkapály* Károly egy dolgozata, mely az országos iparügyesület nemzetgazdasági szakosztályának az évi június hó 22-én tartott ülésén olvastatott fel. Végül *Szabó Jenő* értekezik „A magyar vasutak csoportosításáról”. A füzet többi részét vegyes rovatok töltik be; különféle statisztikai adatok, *Körösi Józseff*ől, *Láng Lajos*tól stb. A „Nemzetgazdasági Szemle” előfizetési díja egy évre 5 frt; füzetenként 1 frt 60 kr. Kapható s megrendelhető Knoll Károlynál, az akadémiái épületben.

A magyar korona területén levő állami és vasuti távirádkról s azok 1876. évi forgalmáról érdekes statisztikai kimutatás jelent meg, melyet négy grafikai táblával ellátott füzetben a földm., ipar- és kereskedelmi miniszterium adott ki. E kimutatásból kitűnik, hogy a lefolyt évben működésben volt 368 állami, 543 vasuti, összesen 911 távirádhivatal. A hivatali személyzet állott 1139 férfi és 158 nőből. A gépkészülékek száma az államtávirádknál 717, a vasuti távirádknál 604. A gépek jobbára domboribok (683) és Morse-félék (604); ezeken kívül van 9 Hughes-gép, két Koszma-féle, két irányba szóló tizenhét kézi író és 6 Schneider-féle automat; a vasuti távirádk kizárólag Morse-féle gépeket használnak. Az állami távirádhálózat vonalainak hossza tett 1876-ban 13,394,47 kilométert, a vasuti hálózat hossza 789,37, a magántávirádkoké 314,44, együttesen 14,498 kilométert; a szaporodás 1875. évről képest 161,85 km. A huzalok hossza mindössze 49,004,69 km.; szaporodás huzal-hosszban 834,95 km. Magántávirádhuzalokkal bírnak a következő magántársulatok és kir. hatóságok: Ferenc-esatornai r.-társaság, zólyomi pléhgyár, mármarosai erdőipar-társaság, vasuti és hajózási felügyelőség, Béga-szabályozási mérnöki hivatal, marosújvári sóbánya és sóhivatal, fumei tengerészeti tanoda, szilvgyi légszuszggyár. A forgalmi hullámzás élénken tükrözik vissza a kimutatásból mellékelt grafikai táblák. Feladatott tavaly magyarországi állomásokra 1,611,947, ausztriai állomások számára 404,966, külföldi állomásokra 101,925 távirat: összesen tehát feladatott 2,118,838 távirat, 243,365-től több mint 1875-ben. Az érkezett táviratok száma összesen 2,193,847-et, az 1875-ben érkezetteknel 239,111-el többet tett.

A nemzeti színház előadásai aug. 1-én Molière „Szeleburdi” című bohózatával kezdődtek meg. A szünetek alatt a nézőtérben megcsináltatták a zárt-székeket, s az ide bevezető nagyon is szűk bejáratot megtágították azzáltal, hogy két páholyt lebontottak. Az operai előadások vendégcserepéssal nyíltak meg, *Singer Terézia* k. a., ki külföldön jőnévű énekes és a nálunk már ismeretes *Perotti* tenorista léptek föl aug. 2-án az „Ayda” operában. A drámanak a jövő héten *Hetényiné Komáromy* Mariska, fiatal és tehetséges színésznő lesz a vendége. Remény van, hogy az *Gaszszel Gerster Etelka* asszony is többször fellép. *Singer* k. a. és *Perotti* föllépte az „Ayda” operában eléggé megtöltötte a nézőtér. A vendégművésznő a párisi olasz opera tagja; hangján észrevehető,

